Betänkande FiUB 7/2024 rd– SRR 2/2024 rd

Finansutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2025—2028

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2025—2028 (SRR 2/2024 rd): Ärendet har remitterats till finansutskottet för betänkande. Ärendet har också sänts till andra fackutskott för utlåtande. Ett eventuellt utlåtande ska ges senast 23.5.2024.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av
- grundlagsutskottet GrUU 22/2024 rd
- utrikesutskottet UtUU 4/2024 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 11/2024 rd
- lagutskottet LaUU 11/2024 rd
- kommunikationsutskottet KoUU 7/2024 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 7/2024 rd
- försvarsutskottet FsUU 4/2024 rd
- kulturutskottet KuUU 5/2024 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 6/2024 rd
- ekonomiutskottet EkUU 13/2024 rd
- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 6/2024 rd
- miljöutskottet MiUU 8/2024 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört
- finansminister Riikka Purra, finansministeriet
- avdelningschef, budgetchef Mika Niemelä, finansministeriet
- strategi- och forskningsdirektör Olli Kärkkäinen, finansministeriet
- finansråd Marketta Henriksson, finansministeriet
- finansråd Marja Paavonen, finansministeriet
- budgetråd Tero Tyni, finansministeriet
- ledande specialsakkunnig Jenni Kellokumpu, finansministeriet
- specialsakkunnig Atro Andersson, finansministeriet
- specialsakkunnig Jukka Hytönen, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Jussi Lammassaari, finansministeriet

- specialsakkunnig Jussi Lind, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Susanna Grimm-Vikman, social- och hälsovårdsministeriet
- bostadsråd Tommi Laanti, miljöministeriet
- direktör Matti Okko, Statens revisionsverk
- ledande finanspolitisk inspektör Mika Sainio, Statens revisionsverk
- inspektör Simo Pesola, Statens revisionsverk
- rådgivare Jarkko Kivistö, Finlands Bank
- generaldirektör Markku Heikura, Skatteförvaltningen
- forskningsdirektör Tuulia Hakola-Uusitalo, Statens ekonomiska forskningscentral
- forskningshandledare Ilkka Kiema, Forskning om arbete och ekonomi LABORE
- prognoschef Päivi Puonti, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- ordförande, professor Niku Määttänen, Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken
- ekonomidirektör Pasi Virtanen, Birkalands välfärdsområde
- välfärdsområdesdirektör Kirsi Varhila, Satakunta välfärdsområde
- chefekonom Minna Punakallio, Finlands Kommunförbund
- verkställande direktör Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- direktör Jarmo Lindén, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet
- doktorand Antti Ronkainen, Helsingfors universitet
- ekonomisk expert Eugen Koev, Akava ry
- direktör Sami Pakarinen, Finlands näringsliv rf
- direktör, näringspolitiska frågor Anu Kärkkäinen, Byggnadsindustrin RT rf
- chefsekonom Patrizio Lainá, STTK rf
- chefekonom Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- ekonomisk expert Petri Malinen, Företagarna i Finland rf
- arbetslivsprofessor Martti Hetemäki
- politices doktor Sixten Korkman
- politices doktor Vesa Vihriälä.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- social- och hälsovårdsministeriet
- miljöministeriet
- Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT
- Statens arbetsmarknadsverk
- HUS-sammanslutningen
- forskningsenheten BIOS
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Fackförbundet Pro rf
- Livsmedelsindustriförbundet rf
- Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf
- Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- SOSTE Finlands social och hälsa rf
- professor emeritus Matti Pohjola, Aalto-universitetet.

Förvaltnings- och säkerhetsdelegationen har hört
- understatssekreterare Pekka Puustinen, utrikesministeriet
- ekonomiplaneringschef Katja Bordi, utrikesministeriet

- konsultativ tjänsteman Antti Karila, inrikesministeriet
- enhetsdirektör, ekonomidirektör Kristiina Olsson, försvarsministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- riksdagens kansli.

Kultur- och vetenskapsdelegationen har hört
- direktör Erja Heikkinen, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- specialsakkunnig Minna Launonen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Virpi Hiltunen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Kaisa Rönkkö, Centret för konstfrämjande
- Senior Director, Health and Consumer Business Mission Lead, Eeva Salminen, Business Finland Oy
- utvecklingschef Maarit Kallio-Savela, Finlands Kommunförbund
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- ordförande Tarja Aro-Kuuskoski, Pro Lukio ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- undervisnings- och kulturministeriet
- arbets- och näringsministeriet
- Statens idrottsråd
- Statens ungdomsråd
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- Sanasto rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry.

Jordbruksdelegationen har hört
- ekonomidirektör Matti Hyytinen, jord- och skogsbruksministeriet
- lantbruksråd Esa Hiiva, jord- och skogsbruksministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- jord- och skogsbruksministeriet.

Trafikdelegationen har hört
- enhetschef Mikko Nygård, kommunikationsministeriet

- ledande specialsakkunnig Maria Torttila, kommunikationsministeriet
- branschdirektör Mirja Noukka, Trafikledsverket.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- kommunikationsministeriet

Arbets- och näringsdelegationen har hört
- direktör Jukka Nummikoski, arbets- och näringsministeriet
- avdelningschef Maija Strandberg, statsrådets kansli.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- arbets- och näringsministeriet
- Vanda stad
- Finlands Kommunförbund.

Kommun- och välfärdsdelegationen har hört
- ledande expert Sanna Appelberg, justitieministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Jussi Lind, social- och hälsovårdsministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- finansministeriet
- justitieministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- Helsingfors universitetsapotek
- Östra Finlands universitetsapotek
- Finlands Apotekareförbund rf.

Bostads- och miljödelegationen har hört
- ekonomichef Timo Jaakkola, miljöministeriet
- specialsakkunnig Miliza Malmelin, miljöministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Ekonomiska utsikter och utmaningar

Planen för de offentliga finanserna 2025—2028 bygger på finansministeriets prognos[1], som publicerades i april, enligt vilken den ekonomiska tillväxten beräknas vara nära noll 2024. År 2025 väntas ekonomin återhämta sig och växa med 1,6 procent. Den ekonomiska tillväxten beräknas dock stanna på mellan 1 och 1,5 procent åren 2026—2028.

1 Ekonomisk översikt, våren 2024. De ekonomiska utsikterna, den 25 april 2024. Finansministeriets publikationer 2024:31.

De sakkunniga som utskottet hört, liksom ekonomiska institut som gör prognoser, har ansett att finansministeriets prognos på det stora hela är realistisk. Också enligt Statistikcentralens preliminära uppgifter är konjunkturen på väg att vända i och med att såväl bruttonationalprodukten som antalet sysselsatta började öka något under årets första kvartal 2024 [2].

Under de senaste åren har det ekonomiska läget försämrats av att priserna och räntenivån stigit. Inflationen har dock avtagit snabbt och räntenivån förutspås börja sjunka, vilket tillsammans med en måttligt god inkomstutveckling ökar hushållens disponibla inkomster och konsumtion. Också investeringarna beräknas börja öka 2025, när byggandet förväntas återhämta sig efter en kraftig nedgång och investeringarna i anslutning till energiomställningen och säkerheten ökar.

Sysselsättningen beräknas minska något under 2024, men väntas öka från och med 2025 till följd av ökad efterfrågan och regeringens sysselsättningsåtgärder. Bland personer mellan 15 och 64 år väntas sysselsättningsnivån ligga på 76,1 procent och arbetslösheten på 6,2 procent år 2028.

År 2024 väntas den offentliga sektorns saldo försämras till 3,5 procent i förhållande till bnp. De nya åtgärderna vid ramförhandlingarna våren 2024 påverkar i huvudsak från och med 2025, vilket innebär att saldot väntas förbättras och vara lägre än 3 procent 2025 och lägre än 2 procent 2027—2028. Utöver den direkta anpassningen bromsas skuldtagningen av att de besparingar i förmånerna som regeringen infört kanaliseras från socialskyddsfonderna till de övriga offentliga finanserna. Trots dessa åtgärder fortsätter skuldsättningen och skuldkvoten inom de offentliga finanserna stiga till 84,4 procent 2028 (75,8 procent 2023).

Utan de beslut som togs vid ramförhandlingarna skulle saldot för de offentliga finanserna under flera år ligga på mer än 3 procent i relation till bnp och skuldkvoten skulle närma sig 90 procent 2028.

Enligt finansministeriets prognos uppvisar statsförvaltningen det största underskottet inom den offentliga ekonomin och läget kommer också att fortsätta på samma sätt. Statsförvaltningens utgifter belastas bland annat av ränteutgifterna för statsskulden, kostnaderna för F35-jaktplansprojektet och de utgifter som uppkommer på grund av Rysslands anfallskrig, bland annat för att stärka den inre och yttre säkerheten och stödja Ukraina. Ovan nämnda faktorer förklarar en stor del av underskottet. Enligt prognosen uppvisar också lokalförvaltningen och välfärdsområdena ett underskott, medan arbetspensionsanstalterna uppvisar ett överskott och saldot för övriga socialfonder beräknas vara nästan i balans.

Utskottet betonar (liksom i FiUB 7/2023 rd) att den ekonomiska utvecklingen fortfarande är förenad med betydande osäkerhetsfaktorer, såsom världsekonomins utveckling, kriget i Ukraina, andra konflikter i världen och räntenivån. Det är därför bra att beakta att det ekonomiska läget i Finland kan utvecklas i en sämre riktning än väntat eller återhämta sig långsammare än väntat, vilket också sakkunniga påpekade vid utskottets utfrågning. På grund av den stora osäkerheten är det nödvändigt att balansera de offentliga finanserna så att de strukturella problemen beaktas, såsom utgiftstrycket till följd av befolkningens stigande medelålder.

2 Statistikcentralen. Konjunkturindikator för produktionen. Kvartalsräkenskaper. 31.5.2024.

Trots regeringens omfattande anpassningsåtgärder har skuldkvoten fortfarande inte börjat minska – dock måste det påpekas att finansministeriets prognos ännu inte omfattar alla de potentiella effekterna av tillväxt- och sysselsättningsåtgärderna. På lång sikt kommer det alltjämt att råda obalans mellan inkomsterna och utgifterna i de offentliga finanserna. Även under de kommande valperioderna behövs åtgärder som bromsar upp ökningen av de offentliga utgifterna eller ökar inkomstunderlaget, eftersom de skatteintäkter som är att vänta inte kommer att räcka till för att finansiera utgifterna i framtiden.

Regeringens finanspolitiska mål och regler

Prioriteringarna i regeringens ekonomiska politik är ekonomisk stabilitet, sysselsättning, ekonomisk tillväxt och att välfärdstjänsterna tryggas. Målet är att stabilisera skuldkvoten i de offentliga finanserna före utgången av 2027. På längre sikt är målet att balansera upp de offentliga finanserna och få skuldkvoten att sjunka till samma nivå som i resten av Norden. För det krävs flera valperioder av målmedvetna åtgärder som stärker de offentliga finanserna och stöder den ekonomiska tillväxten. Regeringen har också förbundit sig till att hålla underskottet i de offentliga finanserna under 3,5 procent år 2024 för att undvika att Finland ska omfattas av förfarandet vid alltför stora underskott i enlighet med EU:s lagstiftning.

Den aktuella planen för de offentliga finanserna och dess stabilitetsprogram (bilaga 6) har utarbetats i enlighet med EU:s och Finlands finanspolitiska lagstiftning som gällde i början av april. EU:s nya finanspolitiska lagstiftning trädde i kraft den 30 april 2024 och den nationella finanspolitiska lagstiftningen ska revideras så att den före utgången av 2025 stämmer överens med EU-lagstiftningen. Finland bereder hösten 2024 sin första finans- och strukturpolitiska plan i enlighet med den nya EU-lagstiftningen.

Utskottet stöder (såsom i FiUB 7/2023 rd) regeringens finanspolitiska mål och anser att det är nödvändigt att stoppa den offentliga skuldsättningen. Det är också viktigt att regeringen har förbundit sig att stärka de nationella finanspolitiska reglerna så att de i ännu högre grad ska stödja en hållbar skuldsättning. Vid den nationella beredningen av reglerna bör man säkerställa ett så omfattande parlamentariskt engagemang som möjligt över valperioderna. För att undvika överlappningar och motstridigheter är det också viktigt att samordna helheten med EU:s nya regelverk.

Regeringen har också förbundit sig till det ramförfarande som gäller för statsfinanserna. Utskottet anser liksom regeringen att utgiftsramen utgör grunden för en trovärdig ekonomisk politik. Regeringen har, jämfört med den ramnivå för valperioden som fastställdes i rambeslutet hösten 2023, beslutat om en diskretionär sänkning av ramnivån i och med de nya anpassningsåtgärderna. Dessutom minskas tilläggsbudgetreserven.

Den finanspolitiska linjen

I regeringsprogrammet beslutade man om en åtgärdshelhet som ska stärka de offentliga finanserna med 6 miljarder euro. De åtgärder som anpassar utgifterna inom de offentliga finanserna uppgår till cirka 4 miljarder euro 2027. Dessutom ska de strukturpolitiska åtgärderna stärka finanserna med omkring 2 miljarder euro 2027.

Den ekonomiska lägesbilden har senare försämrats och ovan nämnda åtgärdshelhet räcker inte längre till för att säkerställa att skuldkvoten stabiliseras före utgången av 2027. Också med tanke på efterlevnaden av EU:s finanspolitiska regler krävs det nya åtgärder för att stärka de offentliga finanserna.

Därför slog regeringen i anslutning till planen för de offentliga finanserna 2025—2028 fast att den ska vidta ytterligare åtgärder för att stärka de offentliga finanserna med cirka 3 miljarder euro från och med 2025. Avsikten är att de offentliga finanserna före utgången av 2028 ska stärkas genom utgiftsbesparingar på cirka 1,6 miljarder euro och genom skatteåtgärder (statisk bruttoeffekt) till ett belopp av cirka 1,8 miljarder euro.

Utskottet anser att regeringens riktlinjer är viktiga och betonar att regeringen aktivt bör följa hur de centrala finanspolitiska mål som den ställt upp nås och även i fortsättningen reagera med nya åtgärder om det behövs. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid konjunkturlägets utveckling.

Utskottet välkomnar att den nya åtgärdshelheten också inbegriper skatteåtgärder. Den mest betydande anpassningsåtgärden som regeringen vidtar är höjningen av den allmänna mervärdesskattesatsen och skattesatsen för försäkringspremier från 24 procent till 25,5 procent. Dessutom överförs de nyttigheter som omfattas av den nuvarande reducerade mervärdesskattesatsen på 10 procent till en skattesats på 14 procent, med undantag för tidningar och tidskrifter. Därutöver höjs mervärdesskattesatsen för sötsaker från 14 procent till 25,5 procent. Enligt flera sakkunniga som utskottet hört medför åtstramningen av mervärdesskatten mindre olägenheter för den ekonomiska verksamheten än en motsvarande åtstramning av inkomstbeskattningen.

Storleksklassen på de ytterligare anpassningsåtgärderna är enligt de sakkunniga som utskottet hört i princip den rätta och även tidpunkten ansågs i huvudsak vara väl vald, eftersom konjunkturen är på väg att vända uppåt. Likaså ansågs förhållandet mellan skatteåtstramningar och utgiftsbesparingar i flera yttranden vara på väg åt rätt håll. Sakkunniga uttryckte dock oro över att anpassningsåtgärderna kan leda till att den ekonomiska tillväxten avtar kraftigare än vad som väntas i finansministeriets prognos.[3] Sakkunniga fäste också uppmärksamhet vid att ikraftträdandet av den höjda mervärdesskattesatsen redan hösten 2024 kan vara för tidigt med tanke på konjunkturen. Dessutom lyftes det också fram osäkerhetsfaktorer bland annat när det gäller åtgärderna för att effektivisera välfärdsområdenas verksamhet och öka sysselsättningen.

De anpassningsåtgärder som regeringen fastställt uppgår till sammanlagt 9 miljarder euro, alltså cirka tre procent av den årliga bruttonationalprodukten. Enligt de uppgifter som utskottet fått kommer finanspolitiken dock att skärpas i betydligt lägre mån, eftersom det belopp på 2 miljarder euro som man beräknar uppnå genom att sysselsättningen ökar och den förbättrade produktiviteten i välfärdsområdenas serviceproduktion (cirka 1 miljard euro) inte motsvarar sådana anpassningsåtgärder som klart skulle minska den totala efterfrågan. Dessutom kan

3 Bedömningarna av vilka konsekvenser åtstramningen av finanspolitiken har för totalproduktionen varierar beroende på bedömningsmetod och material. Koefficienten som använts i finansministeriets prognos är 0,5.

regeringens investeringsprogram (på 4 miljarder euro) öka den totala efterfrågan under regeringsperioden.

Utskottet ställer sig bakom regeringens finanspolitiska linje och betonar att det ligger i Finlands intresse att stoppa skuldsättningen. Vi har inte råd att dröja med att genomföra anpassningspaketen. Också i ljuset av finansministeriets prognoser och Statens revisionsverks iakttagelser är tidpunkten för att vidta anpassningsåtgärderna den rätta.

Utskottet anser också att det är viktigt att man i enlighet med planen för de offentliga finanserna strävar efter att genomföra besparingarna på ett sätt som beaktar situationen för de mest utsatta.

Betydande är också det som konstateras i planen för de offentliga finanserna om att man på grund av det internationellt sett höga skattetrycket och målet att trygga förutsättningarna för ekonomisk tillväxt inte genomför balanseringen av ekonomin genom en skärpning av det totala skatteuttaget. I planen för de offentliga finanserna beräknas skatteuttaget fortsatt ligga på 41,6—41,8 procent i relation till bnp under ramperioden. Regeringens linje är att lindra beskattningen av arbete och förskjuta tyngdpunkten till konsumtion och särskilda skatter.

Främjande av ekonomisk tillväxt

På lång sikt spelar främjandet av den ekonomiska tillväxten en viktig roll för att sänka skuldkvoten och trygga välfärden. Problemen i de offentliga finanserna är i stor utsträckning strukturella och kan därför inte lösas genom snabba åtgärder av engångsnatur, utan det krävs bestående strukturella reformer och en bättre produktivitetsökning än i nuläget.

I Finland är både investeringarna i produktion och FoU-verksamhet rätt blygsamma och utbildningsnivån bland unga är lägre än i andra utvecklade industriländer. Också vid utskottets sakkunnigutfrågning lyftes det fram att en av de viktigaste orsakerna till att den ekonomiska tillväxten i Finland är svagare än i Sverige och Danmark är den långsamma produktivitetsökningen och att fokus för investeringarna i Finland i hög grad ligger på byggnader, medan de i Sverige och Danmark mer än i Finland utgörs av IKT-investeringar och immateriella investeringar.

Det är motiverat att regeringens främsta sätt att stabilisera de offentliga finanserna är genom att påskynda den ekonomiska tillväxten och ökningen av sysselsättningen. Den ekonomiska tillväxten, Finlands konkurrenskraft och förutsättningarna för företagande stärks bland annat genom att man främjar en rättvis konkurrens, satsar på forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU), höjer kompetensnivån och utvecklar arbetsmarknaden.

Utskottet betonar också vikten av den tekniska utvecklingen och förädlingsvärdet som källa till ekonomisk tillväxt samt uppkomsten av nya idéer och innovationer bland annat som ett resultat av forskarnas och företagarnas målmedvetna verksamhet. Därför är det viktigt med satsningar på humankapital och FoU-verksamhet.

Finansieringen av forsknings- och utvecklingsverksamhet. I enlighet med regeringens linje bör man hålla fast vid lagen om finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet så att statens

satsningar på FoU-verksamhet årligen ökar med cirka 280 miljoner euro. Det innebär ungefär 2,9 miljarder euro 2025 och nästan 3,8 miljarder euro 2028. Utskottet ser det som viktigt att allokeringen av dessa omfattande tilläggssatsningar bereds och utvärderas omsorgsfullt för att man ska uppnå bästa möjliga effekt.

I planen för de offentliga finanserna anvisas ny finansiering bland annat till Business Finlands FoU-fullmakt, Finlands Akademis beviljningsfullmakt för forskningsprojekt, gemensamma forskningsinfrastrukturer, ersättande av superdatorn EuroHPC LUMI och ett tidsbundet post doc-program för forskningsinstitut.

Utbildning och kompetens. Utskottet anser att regeringens satsningar på utbildning är nödvändiga. För den grundläggande utbildningen anvisas permanent tilläggsfinansiering som gradvis stiger till 200 miljoner euro. Dessutom stärks bland annat stödet för lärande och studiehandledningen inom yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen. Målet är att öka antalet högskoleutbildade så att det ligger så nära 50 procent som möjligt före 2030. Det här genomförs bland annat genom att begränsa möjligheten för samma personer att avlägga flera utbildningar.

Det är positivt att regeringen har strävat efter att skydda finansieringen av utbildningen från omfattande anpassningsåtgärder, även om det föreslås att besparingar riktas mot yrkesutbildningen och avgiftsfriheten inom utbildningen på andra stadiet.

Finansutskottet anser i likhet med kulturutskottet (KuUU 5/2024 rd) att det är motiverat att besparingarna i yrkesutbildningen riktas till utbildning för de vuxna som redan avlagt examen och inte till sådana unga som avslutar den grundläggande utbildningen eller som saknar yrkesinriktad grundexamen. Utskottet påpekar dock att man bör trygga tillräckliga förutsättningar för kontinuerligt lärande och byte av bransch för vuxna för att kunna säkerställa att det finns kompetent arbetskraft med tanke på näringslivets och den offentliga sektorns behov. Utskottet anser därför att det är bra att det har fastställts att 10 miljoner euro årligen ska riktas till fortbildning av personer i arbetslivet när vuxenutbildningsstödet upphör, i synnerhet för att svara mot utbildningsbehoven inom undervisningssektorn och social- och hälsovårdsbranschen.

Också arbetskrafts- och studerandeinvandringen spelar en viktig roll när det gäller att locka kompetent arbetskraft till Finland för att stärka såväl tillgången på arbetskraft som humankapitalet i syfte att främja produktiviteten och den ekonomiska tillväxten.

Höjning av sysselsättningsgraden. Enligt regeringsprogrammet skapas välfärd genom arbete och sysselsättning genom lönsam företagsverksamhet. Med sysselsättningsåtgärderna eftersträvas 100 000 nya sysselsatta, vilket stärker de offentliga finanserna med över 2 miljarder euro. Regeringens mål på längre sikt är att höja sysselsättningsgraden till 80 procent.

Enligt utskottet är det viktigt att regeringen i snabb takt och med framförhållning har vidtagit åtgärder för att öka sysselsättningen. På så sätt kan man så snabbt som möjligt se effekterna av åtgärderna. Också Statens revisionsverk har konstaterat att regeringens sysselsättningsåtgärder har framskridit snabbt och en förhandsgranskning visar att 73 procent av åtgärderna har uppnåtts. Verket upptäckte inga väsentliga problem i konsekvensbedömningarna, även om de är förknippade med osäkerhet.

Det är positivt att särskild uppmärksamhet har fästs vid sysselsättningen bland personer över 55 år. Sakkunniga lyfte dessutom fram möjligheterna att höja sysselsättningsgraden bland 65—74-åringar. Bland de nordiska länderna har Finland den lägsta sysselsättningsgraden i fråga om denna åldersgrupp. Man fäste också uppmärksamhet vid nettoinvandringens effekter på hållbarhetsunderskottet, förutsatt att invandrarna integreras och får jobb. År 2023 låg nettoinvandringen på nästan 58 500 personer. Om antalet invandrare som får jobb i fortsättningen skulle ligga på 40 000 personer per år, det vill säga 25 000 personer mer än vad som beräknats i befolkningsprognosen, skulle nettoinvandringen minska hållbarhetsunderskottet med uppskattningsvis 1 procent, alltså cirka 2,8 miljarder euro, av 2023 års bnp.

Tillväxtpaket. Regeringen har fastställt ett tillväxtpaket, i vilket det ingår att stärka möjligheterna för Tesikoncernen att främja investeringar. Det här sker genom en omfördelning av statens placeringstillgångar till koncernen till ett belopp av 300 miljoner euro. Dessutom bereder regeringen införandet av en temporär skattegottgörelse för sådana industriella investeringar som stöder omställningen till en klimatneutral ekonomi, såsom investeringar i batteri- och vätgasprojekt och fossilfri stålindustri.

Utskottet stöder helhjärtat dessa riktlinjer. Den nya skattegottgörelsen är befogad i det nuvarande konkurrensläget och för att stödja den gröna omställningen. Vid beredningen av gottgörelsen är det dock motiverat att fästa uppmärksamhet vid att stödet riktas till genuint nya projekt som annars inte skulle genomföras. En fördel med ett skattestöd i stället för ett direkt stöd är enligt utskottet att det endast riktas till verksamhet som är genuint lönsam.

Investeringsprogram. Under valperioden genomför regeringen också ett investeringsprogram av engångsnatur på 4 miljarder euro. Utgifterna för investeringsprogrammet inkluderas i budgetpropositionerna inom de gränser som säkerställda kapital- och andra inkomster tillåter. Utskottet har senare i betänkandet delvis behandlat den trafikledshållning som finansieras med hjälp av regeringens investeringsprogram.

Stöd för bostadsbyggande. Utskottet lyfter dessutom fram det dåliga läget inom byggbranschen och välkomnar att regeringen på ett kontracykliskt sätt och utifrån konjunkturläget har ökat fullmakten att bevilja räntestödslån för statligt subventionerat bostadsbyggande, eftersom branschen beräknas återhämta sig först 2025. År 2023 var antalet nya bostadsbyggen som påbörjades det lägsta under hela 2000-talet, och det väntas minska ytterligare 2024. Fullmakten för 2024 (2,25 miljarder euro) tillåter att uppskattningsvis 10 000 bostäder kan börja byggas. Det innebär att produktionen av Ara-bostäder torde utgöra klart mer än 50 procent av alla bostäder som byggs. Också för 2025 ligger fullmakten för räntestödslån på en i viss mån stimulerande nivå.

Allokering av nya utgiftsnedskärningar

I det nya åtgärdspaket för att stärka de offentliga finanserna som regeringen beslutat om är beloppet av besparingar som påverkar statens utgifter cirka 1,2 miljarder euro 2025. Sparbeloppet stiger till ungefär 1,4 miljarder euro i slutet av ramperioden. På grund av det svåra läget inom de offentliga finanserna är anpassningsåtgärderna omfattande och riktas till alla förvaltningsområden.

Som ett led i de ytterligare sparåtgärder som införs lättar man på välfärdsområdenas skyldigheter och åtgärdar bristen på kompetent arbetskraft. Personaldimensioneringen inom heldygnsomsorgen lättas upp, skärpningarna i vårdgarantin slopas och vissa tjänster lämnas utanför den offentliga tjänsteproduktionen. Också finansieringen av yrkesutbildningen minskas. Dessutom kommer de studerande från och med den 1 augusti 2025 inte längre att få allmänt bostadsbidrag i och med att bostadstillägget till studiestödet återinförs. Vidare riktas förmånsbesparingarna till bostadsbidraget för pensionärer, läkemedelsersättningarna, sjukdagpenningen samt utbetalningen av folkpension till personer som bor utomlands. Företagsstöden minskas exempelvis genom en lägre fullmakt för Business Finland att bevilja understöd för annat än FoU-finansiering. Betydande andra besparingar görs i utvecklingssamarbetet och i projektreserveringen för ospecificerade trafikprojekt. Därutöver tidigareläggs vissa besparingar som det beslutats om i regeringsprogrammet.

Utskottet anser att de nya sparbesluten är nödvändiga. I den fortsatta beredningen är det viktigt att omsorgsfullt och på ett heltäckande sätt bedöma de totala konsekvenserna av dessa besparingar, också med beaktande av tidigare sparbeslut.

Statsförvaltningens omkostnadsbesparingar och produktivitetsprogram. De totala omkostnaderna inom budgetekonomin uppgår till cirka 8 miljarder euro. Den klart största kostnadsposten, grovt taget ungefär hälften, utgörs av personalkostnader. Statens personalstyrka har ökat med cirka 12 procent, ungefär med 8 500 personer, mellan 2017 och 2023, vilket syns som ökade omkostnader.

Regeringen har beslutat genomföra statsförvaltningens produktivitetsprogram, genom vilket man strävar efter besparingar på sammanlagt cirka 390 miljoner euro från och med 2027[4]. I genomförandet av produktivitetsprogrammet utnyttjas i synnerhet de möjligheter att effektivisera den offentliga sektorns verksamhet som digitaliseringen medför, till exempel genom att den digitala myndighetskommunikationen blir den primära kanalen för myndighetskommunikation. Dessutom inleds ett lokalprogram för den offentliga sektorn för att effektivisera lokalkostnaderna. Tyngdpunkten i genomförandet av produktivitetsprogrammet ligger på förvaltningsområdenas egna åtgärder.

Utskottet anser det vara viktigt att omkostnaderna och konsumtionsutgifterna ses över omsorgsfullt för att effektivisera verksamheten och åstadkomma besparingar. Utskottet välkomnar att man i fråga om hur nedskärningarna ska riktas utreder sparmöjligheterna inom olika förvaltningsområden, ämbetsverk och verksamheter i stället för att genomföra nedskärningarna enligt den så kallade osthyvelsprincipen. Förvaltningsområdena och ämbetsverken har på det sättet olika metoder till sitt förfogande, även om man vid besparingarna också blir tvungen att minska antalet anställda. De nya anpassningsåtgärderna riktas dock i enlighet med regeringens linje så att de inte minskar antalet poliser, gränsövervakare, soldater eller anställda inom rättsvårdens mest centrala uppgifter.

4 Helheten består av en omkostnadsbesparing på cirka 240 miljoner euro enligt regeringsprogrammet samt ett extra avdrag på cirka 150 miljoner euro vid vårens ramförhandlingar. Det beslutades också att besparingen på 50 miljoner euro tidigareläggs till att infalla redan 2025.

Vid sakkunnigutfrågningen uttrycktes oro över den strama tidsplanen för genomförandet av besparingarna, i synnerhet under 2025. Trots den snabba tidsplanen bör besparingarna genomföras kontrollerat så att kärnfunktionerna och tjänsterna inte äventyras. I enlighet med vårens ramförhandlingar måste man också ta hänsyn till att statsförvaltningens uppgifter och skyldigheter minskas och ställs i prioritetsordning.

Statsunderstöd. Ytterligare besparingar riktas också till statsunderstöden, sammanlagt 76 miljoner euro som fördelar sig på olika förvaltningsområden. Hur besparingarna mer exakt riktas inom de olika förvaltningsområdena fastställs i senare budgetprocesser.

Utskottet påpekar att med beaktande av de besparingar som redan fastställts i regeringsprogrammet riktas de största nedskärningarna i understöden till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde (75 miljoner euro 2025 och 150 miljoner euro från och med 2026) samt till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde (105 miljoner euro 2025 och 130 miljoner euro från och med 2026). Det har uttryckts oro över att nedskärningarna i understöden kommer att försvåra verksamheten för många organisationer, bland annat inom främjande av hälsa och välfärd, social välfärd, kultur, idrott och ungdomsarbete.

Utskottet betonar att organisationerna har en viktig roll bland annat för medborgarsamhället, utsatta personer och många olika former av förebyggande arbete. Det är därför viktigt att besparingarna i statsunderstöden fördelas utifrån omsorgsfullt övervägande och så att de mest verkningsfulla verksamhetsformerna bevaras.

Välfärdsområdenas ekonomi

Välfärdsområdena spelar på grund av sin storleksklass en väsentlig roll såväl för statsfinanserna som för de offentliga finanserna. Finansutskottet fäster i sitt betänkande särskild uppmärksamhet vid välfärdsområdenas ekonomi som helhet. I fråga om olika tjänster och enskilda ändringar som regeringen föreslagit hänvisar utskottet till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande (ShUU 6/2024 rd).

Välfärdsområdena uppvisade 2023 ett underskott på cirka 1,4 miljarder euro, vilket berodde på flera faktorer, såsom en högre allmän prisnivå än väntat, löneförhöjningar inom social- och hälsovården och högre priser på köpta tjänster.

I planen för de offentliga finanserna 2025—2028 har den statliga finansieringen till välfärdsområdena granskats genom en kalkyl som motsvarar finansieringsmodellen. I kalkylen beaktas indexjusteringen för 2025, den förväntade ökningen av servicebehovet och ändringarna i uppgifterna under perioden samt vid utvärderingen av justeringen i efterhand även välfärdsområdenas bokslutsprognoser för 2023 och uppgifterna i ekonomiplaneringen för de följande åren.

På riksnivå uppgår statens generella finansiering till välfärdsområdena år 2025 till sammanlagt cirka 26,2 miljarder euro, vilket är cirka 1,8 miljarder euro mer än i planen för de offentliga finanserna senaste höst. Den ökade finansieringen förklaras bland annat av den justering på cirka 1,46 miljarder euro i efterhand som görs utifrån utfallsuppgifterna för 2023 samt av

indexjusteringen på cirka 740 miljoner euro (2,72 %), men finansieringen påverkas också av uppgiftsändringar (-354 miljoner euro).

I planen för de offentliga finanserna granskas välfärdsområdenas ekonomiska utsikter också utifrån finansministeriets prognos (en kalkyl över utgiftstrycket som bygger på områdenas bokföring och som delvis beaktar områdenas egna anpassningsåtgärder). Prognosen tar fasta på de faktiska utsikterna för välfärdsområdenas kostnadsutveckling i stället för välfärdsområdesindexet. Utskottet noterar att detta är av betydelse eftersom välfärdsområdesindexet har avvikit från den faktiska kostnadsutvecklingen.

Enligt prognosen förbättras välfärdsområdenas resultat något 2024, men de uppvisar fortfarande ett betydande underskott. Resultatet förbättras bland annat av att anpassningsåtgärderna genomförs i områdena och av att prisstegringen avtar. Enligt prognosen kommer områdenas resultat att förbättras 2025 och är nästan i balans, bland annat på grund av den finansiering som betalas till områdena utifrån justeringen i efterhand.

Enligt utredning till utskottet är både storleken på underskottet i år och lägesbilden för de fortsatta åren förenad med betydande osäkerhet. Utskottet inser att utmaningen är att områdena har skyldighet att täcka underskott i balansräkningen inom den tidsfrist som lagen om välfärdsområden förutsätter, samtidigt som de har skyldighet att säkerställa tillräckliga lagstadgade social- och hälsovårdstjänster. Områdenas ekonomiplaner kan på grund av skyldigheten att täcka underskott anses vara målinriktade istället för realistiska. [5] Det återstår att se om anpassnings- och effektiviseringsåtgärderna i områdena kommer att räcka till i ett läge där priserna och personalkostnaderna fortsättningsvis ökar kraftigt.

Enligt en utredning som social- och hälsovårdsministeriet genomförde hösten 2023 är det för tidigt att dra några slutsatser om huruvida finansieringen av ett enskilt välfärdsområde är tillräcklig eller inte[6]. I planen för de offentliga finanserna lyfts dock, utifrån en förenklad granskning av utgiftstrycket i respektive område, fram att det finns risk för att den statliga finansieringen och uppgifterna i ett enskilt välfärdsområde eller i enskilda välfärdsområden inte kan samordnas under ramperioden.

Utskottet anser att denna risk är betydande och konstaterar att det är svårt att bedöma utsikterna för 2025—2028 och om finansieringen är tillräcklig. Därför är det bra att regeringen har förberett sig på situationen med en så kallad ramreservering.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att områdena effektiviserar och aktivt anpassar sin verksamhet för att kostnadsökningen ska hållas på en rimlig nivå. Områdena bör sträva efter att

5 Den årliga kostnadsökningen enligt ekonomiplanerna 2024—2026 ligger i genomsnitt på endast 1,6—1,8 procent per år, även om det förekommer variation mellan områdena. I den kalkyl över utgiftstrycket som finansministeriet gör upp för varje välfärdsområde och som inte innehåller några anpassningsåtgärder uppgår den genomsnittliga årliga kostnadsökningen på riksnivå till 5,4 procent 2024, 4,0 procent 2025 och 4,8 procent 2026.

6 Utredning om hur välfärdsområdenas ansvar för att ordna social- och hälsovård uppfylldes 2023. Riksomfattande redogörelse som social- och hälsovårdsministeriet årligen ska utarbeta enligt 31 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2024:1)

öka effekterna av verksamheten genom att undvika kortsiktiga besparingar som på längre sikt rentav kan öka kostnaderna. En ökad produktivitet inom de offentliga social- och hälsovårdstjänsterna skulle ha en avsevärd inverkan på hållbarheten i de offentliga finanserna.

Utskottet förhåller sig positivt till regeringens riktlinjer om uppgiftsändringar som ska ge ökad flexibilitet. Utgångspunkten är att ändringarna i uppgifterna inte inverkar på balansen i den finansiering som staten riktar till välfärdsområdena, eftersom finansieringen sänks i motsvarande grad. Ändringarna kan dock minska utgiftstrycket i områdena, såsom behovet av att använda dyra köpta tjänster och inhyrd arbetskraft.

Utskottet håller med social- och hälsovårdsutskottet (ShUU 6/2024 rd) om att de nya anpassningsåtgärder som man beslutat om och de besparingar som uppnås till följd av att välfärdsområdenas uppgifter och skyldigheter lindras bör följas upp och bedömas både i förhållande till genomförandet av de lagstadgade tjänsterna och i förhållande till om de bidrar till att avhjälpa underskottet i finansieringen. Till exempel en sådan kalkylmässig minskning av välfärdsområdenas finansiering som motsvarar besparingarna beaktar inte till alla delar situationen i ett enskilt välfärdsområde.

För att stödja tillgången till vård har regeringen beslutat höja FPA-ersättningarna för privat sjukvård. Samtidigt återställs tidsfristen för vårdgarantin för den offentliga primärvården till tre månader (för mun- och tandvård till sex månader), vilket innebär att välfärdsområdenas finansiering minskas. Sakkunniga har kritiserat dessa ändringar. Utskottet anser att det är viktigt att följa situationen och hänvisar till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande (ShUU 6/2024 rd) där frågan har behandlats mer detaljerat. I samma utlåtande behandlas också möjligheterna för en modell med husläkare och en yrkesutövarmodell, som också finansutskottet lägger vikt vid. De stöder, liksom också en modell med mångprofessionella team, kontinuiteten i vården.

Den kommunala ekonomin

Läget inom den kommunala ekonomin har varit exceptionellt bra under de senaste åren, även om skillnaderna mellan kommunerna är stora. Det här beror delvis på faktorer av engångsnatur och tidsmässiga faktorer, såsom de skattepengar som betalats i efterskott till följd av social- och hälsovårdsreformen och som i betydande mån stärkte den kommunala ekonomin 2023. Läget inom den kommunala ekonomin har avsevärt försämrats från och med 2024. Bland annat ökade kostnader, investeringstryck, dämpad inkomstutveckling och avstämningar i anslutning till social- och hälsovårdsreformen orsakar obalans mellan kommunernas inkomster och utgifter.

Den sista justeringen av överföringskalkylen för social- och hälsovården i november 2023 ledde till att nedskärningarna av statsandelen för kommunal basservice ökade. Regeringen har i planen för de offentliga finanserna slagit fast en permanent ökning på 277 miljoner euro från och med 2025 för att lindra minskningen av statsandelen.

I planen för de offentliga finanserna beslutade regeringen också att kommunalbeskattningens effektivitet ska förbättras genom att förvärvsinkomstavdraget slopas. Samtidigt höjs arbetsinkomstavdraget i motsvarande grad, vilket i första hand berör den statliga inkomstskatten. Dessutom minskas kommunernas uppgifter och skyldigheter eller alternativt ökas kommunernas

avgiftsinkomster så att de offentliga finanserna stärks med 100 miljoner euro från och med 2025. De nya sparåtgärderna för yrkesutbildningen leder till att mindre finansiering riktas till kommunerna, men å andra sidan stärks den kommunala ekonomin genom den planerade kanaliseringen av besparingarna. Statens nya åtgärder bedöms sammantaget avsevärt stärka den kommunala ekonomin.

År 2025 uppgår statsunderstöden till kommunerna till sammanlagt cirka 5,5 miljarder euro. Statsandelen för basservice är uppskattningsvis cirka 3,2 miljarder euro 2024, vilket är 690 miljoner euro mer än 2024. Ändringen beror framför allt på den arbets- och näringsreform som träder i kraft i början av 2025.

Utskottet ser med oro på utsikterna för den kommunala ekonomin. Kommunerna bör kunna anpassa sitt servicenät, sin organisering av tjänster och sina investeringsplaner så att de motsvarar minskningen av servicebehovet och finansieringen med beaktande av att barn- och ungdomsårskullarna blir mindre. Annars finns det risk för att anpassningstrycket resulterar i att skattesatserna måste höjas. Vid utskottets sakkunnigutfrågning framfördes det att många kommuner i och med de dåliga utsikterna för den kommunala ekonomin redan har tagit fram ett anpassningsprogram för sin ekonomi.

Utskottet välkomnar att regeringen fastställt åtgärder som stärker den kommunala ekonomin, särskilt i ett läge där justeringen av överföringskalkylen för social- och hälsovårdsöverföringen i november 2023 skulle ha inneburit en ytterligare minskning av den statliga finansieringen till kommunerna, som även i övrigt är mitt inne i en förändring. Utskottet välkomnar att kommunernas uppgifter och skyldigheter minskas till ett belopp av 100 miljoner euro, även om den tidsplan som regeringen eftersträvar är utmanande.

I och med reformen av arbets- och näringstjänsterna har sysselsättningsutvecklingen i fortsättningen en större inverkan än tidigare på den kommunala ekonomin. Också därför anser utskottet att regeringens mål att öka sysselsättningen är viktigt.

Hållbar utveckling

Det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling, Agenda 2030, sätter upp gemensamma mål för en hållbar utveckling för alla FN:s medlemsländer. Agenda 2030 syftar till en hållbar utveckling både när det gäller ekonomin, människors välfärd och miljön.

Utskottet ser det som viktigt att regeringen har förbundit sig till klimatlagens mål och uppnåendet av klimatneutralitet senast 2035. För att målen ska nås bör särskild uppmärksamhet fästas vid klimatåtgärderna inom markanvändningssektorn. Vidare behöver man med tanke på kostnadseffektiviteten göra en övergripande bedömning av den metodarsenal som finns till förfogande och även utvärdera riskerna om målen inte uppnås. En omställning till ren energi bör i enlighet med regeringsprogrammet främjas också genom smidigare myndighetsförfaranden och förbättrad förutsägbarhet. Åtgärderna är mycket viktiga med tanke på Finlands konkurrenskraft.

I planen för de offentliga finanserna främjas målen för klimatneutralitet med sammanlagt cirka 2,2 miljarder euro år 2025. Satsningen sjunker till 1,7 miljarder euro år 2028. Anslagsnivån för

2025 höjs framför allt av finansieringen enligt Finlands plan för återhämtning och resiliens. Finansieringen upphör 2026.

Statens finansiella åtaganden och risker

Delområdena i statens största exponeringar består av statsskuld (151 miljarder euro i slutet av 2023), pensionsåtaganden (101 miljarder euro) samt statsborgen och statsgarantier (67 miljarder euro). Staten kan dessutom åläggas ansvar för att trygga kontinuiteten i samhällsfunktionerna.

Utskottet uttrycker precis som i tidigare betänkanden (t.ex. FiUB 7/2023 rd) sin oro över att statens ekonomiska åtaganden ökar och särskilt över att statsskulden och räntekostnaderna stiger kraftigt. Enbart räntekostnaderna beräknas stiga från 3,1 miljarder euro till 4,1 miljarder euro under ramperioden, alltså får skuldhanteringen en allt större roll i de offentliga finanserna. Också ur denna synvinkel är det nödvändigt att snabbt vidta åtgärder för att balansera de offentliga finanserna.

Utskottet understryker att de kostnader som uppstår när statens åtaganden realiseras dessutom kan komma att utgöra en stor ytterligare börda för samhällsekonomin. Regeringen bör således noggrant följa och utvärdera de ekonomiska beslut och den ansvarshantering och riskhantering som är bindande för staten, och samtidigt se till att Finlands kreditbetyg inte försämras.

Andra kommentarer enligt förvaltningsområde

Riksdagens budgetmakt. Finansutskottet anser i likhet med grundlagsutskottet (GrUU 22/2024 rd) att det är motiverat att budgetramarna i fråga om huvudtiteln för riksdagen utarbetats utifrån information som lämnats av riksdagen, enligt vedertagen praxis. Grundlagsutskottet har ansett det vara klart att även om planen för de offentliga finanserna inte formellt binder utövandet av riksdagens budgetmakt enligt 3 § 1 mom. i grundlagen, är planen de facto av stor betydelse för utövandet av budgetmakten. Riksdagens budgetmakt och ställning som högsta statsorgan förutsätter att beredningen inom statsrådet inte i ekonomiskt beslutsfattande som gäller dess egna verksamhetsförutsättningar ställer riksdagen inför situationer där besluten i relativt stor utsträckning redan har fattats.

Den inre och yttre säkerheten. Utskottet välkomnar att man i planen för de offentliga finanserna har identifierat förändringarna i Finlands säkerhetsomgivning, lägesbilden och riskerna, som kräver tillräckliga resurser för säkerhetsmyndigheterna. På så sätt kan man med framförhållning och målmedvetenhet förbereda sig på överraskande förändringar och kriser.

Finansutskottet betonar i enlighet med utrikesutskottets (UtUU 4/2024 rd) och försvarsutskottets (FsUU 4/2024 rd) utlåtanden att de skyldigheter som Natomedlemskapet medför, inklusive personalbehoven, bör fullgöras under ramperioden. Det är också nödvändigt att långsiktigt stödja Ukraina, och det är viktigt att den prestanda som överlåts till Ukraina ersätts till fullt belopp till Försvarsmakten.

Liksom förvaltningsutskottet (FvUU 11/2024 rd) anser finansutskottet att det är nödvändigt att i enlighet med regeringsprogrammet säkra Finlands gränssäkerhet och se till att

Gränsbevakningsväsendet har tillräckliga resurser, materiel och teknologi. Betydande är också att en avsevärd höjning av anslagsnivån för polisens omkostnader under innevarande regeringsperiod äntligen säkerställer möjligheten till långsiktig planering av polisens verksamhet.

Utskottet lyfter dessutom fram Brottspåföljdsmyndighetens svåra anslagsläge (se även LaUU 11/2024 rd). Den ekonomiska situationen förvärras av att de slutna fängelserna är fullsatta, och antalet fångar väntas öka ytterligare på grund av både tidigare och framtida lagstiftningsreformer.

Eftersatt underhåll av trafikledsnätet. Det eftersatta underhållet av trafikledsnätet består av det sammanlagda beloppet av reparationskostnaderna för sådan trafikledsegendom i dåligt skick som är i behov av reparationer. Det eftersatta underhållet var stort i början av 2024, cirka 4,3 miljarder euro, och det beräknas öka till över 5 miljarder euro före utgången av ramperioden. Det allt större eftersatta underhållet har varit ett problem som sträcker sig över flera valperioder och som är svårt att lösa bland annat på grund av den stigande kostnadsnivån.

Finansutskottet anser liksom kommunikationsutskottet (KoUU 7/2024 rd) att det är ytterst beklagligt att det eftersatta underhåller ökar och att det är nödvändigt att lösa situationen. Trafikledsnätets skick och säkerhet är viktiga för hela samhället, också för försörjningsberedskapen och näringslivet. Finansutskottet påpekar därför att det är viktigt att det ur investeringspaketet som planerat anvisas tilläggsfinansiering på 270 miljoner euro för bastrafikledshållningen, även om anslaget närmast räcker till för att bromsa den beklagliga utvecklingen.

Jordbrukets lönsamhet. I planen för de offentliga finanserna lyfter man fram jordbrukets betydelse som en del av försörjningsberedskapen och samhällets strategiska kärna, och nedskärningarna har inte riktats till matproduktionen. Finansutskottet lyfter liksom jord- och skogsbruksutskottet (JsUU 7/2024 rd) fram genomförandet av åtgärderna i tillväxtprogrammet för matbranschen och i synnerhet satsningarna på att främja exporten. På detta sätt kan jordbrukets lönsamhet, handelsbalansen för livsmedel och samtidigt också försörjningsberedskapen stärkas.

Kreativa branscher. Sakkunniga har påpekat att det inbördes beroendet inom konst- och kulturbranscherna är stort och att den offentliga finansieringen ofta fungerar som en hävstång för privat finansiering. De sammantagna effekterna av de planerade anpassningsåtgärderna kan således vara mycket utmanande för branschen. Utskottet konstaterar att det är motiverat att fästa uppmärksamhet vid bland annat samarbetsstrukturerna inom de kreativa branscherna samt potentialen för innovationer, tillväxt, internationalisering och export.

Investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov. Som en del av anpassningsåtgärderna sänks investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov till 15 miljoner euro från och med 2025. Vid utfrågningen av sakkunniga framgick det att nivån närmast räcker till för objekt för de mest utsatta grupperna, såsom personer med funktionsnedsättning och bostadslösa. Det kan vara en utmaning i förhållande till efterfrågan på understöd och behovet av bostäder.

I fråga om andra kommentarer beträffande olika förvaltningsområden hänvisar finansutskottet till utlåtandena från fackutskotten och går närmare in på dem i sitt budgetbetänkande för 2025.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Finansutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 2/2024 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av redogörelsen.

Helsingfors 6.6.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Krista Mikkonen gröna
medlem Otto Andersson sv (delvis)
medlem Markku Eestilä saml
medlem Seppo Eskelinen sd
medlem Timo Heinonen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Jari Koskela saf
medlem Suna Kymäläinen sd (delvis)
medlem Aki Lindén sd
medlem Jari Ronkainen saf
medlem Joona Räsänen sd
medlem Hanna Sarkkinen vänst (delvis)
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Ville Valkonen saml
medlem Ville Vähämäki saf
ersättare Hannu Hoskonen cent (delvis)
ersättare Eeva Kalli cent (delvis)
ersättare Minja Koskela vänst (delvis)
ersättare Riitta Mäkinen sd
ersättare Nasima Razmyar sd (delvis)
ersättare Jaana Strandman saf
ersättare Ville Väyrynen saml
ersättare Peter Östman kd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Mari Nuutila
utskottsråd Jonna Berghäll.

Reservation 1 /sd

Motivering

I regeringens förslag till plan för de offentliga finanserna för 2025—2028 beräknas den ekonomiska tillväxten vara ungefär noll år 2024. År 2025 förväntas ekonomin växa med 1,6 procent, varefter tillväxten bromsar upp ytterligare. Arbetslösheten har ökat i Finland och sysselsättningsgraden har sjunkit i ungefär ett års tid. Statsskulden ökar till cirka 12,7 miljarder euro under 2024.

Regeringen ställde i sitt regeringsprogram upp som mål att skuldkvoten ska börja minska och underskottet inom den offentliga sektorn ska minska till 1,0 procent. Statens revisionsverk påpekar i sitt yttrande till utskottet att utifrån de nuvarande prognoserna kommer regeringens mål för saldot och skulden inte att nås. Enligt finansministeriets prognos väntas den offentliga sektorns saldo vara -1,9 procent i förhållande till bnp år 2027.

Det faktum att regeringens mål rinner ut i sanden förklaras delvis av att tillväxten och tillväxtprognoserna är sämre än väntat. Byggbranschens betydelse för ekonomin är större i Finland än i många jämförelseländer. Det är därför sannolikt att om man redan hösten 2023 skulle ha vidtagit korrigerande och förtroendeingivande åtgärder för att hjälpa branschen, skulle recessionen ha kunnat lindras avsevärt och tillväxten skulle ha vidtagit igen. Dessutom kunde regeringen redan i den ordinarie budgeten för 2024 ha stärkt skatteintäkterna genom åtgärder som skulle ha dämpat sänkningen av skatteuttaget. På så sätt skulle Finland ha kunnat undvika att 2024 överstiga EU:s krav på 3,5 procent, som är gränsen för förfarandet vid alltför stora underskott, utan att man helt oväntat och mitt under årets gång höjer mervärdesskatten till historiskt höga 25,5 procent. Höjningen som genomförs utan förvarning och på extremt kort tid hotar att orsaka omfattande störningar i företagens verksamhet.

Regeringen har genast under sitt första år tvingats till en historisk höjning av mervärdesbeskattningen på grund av tre avgörande misstag i regeringsprogrammet och den första budgeten.

1. Ekonomin skulle anpassas endast genom nedskärningar i den sociala tryggheten och de offentliga tjänsterna. Anpassningar riktades till inkomstsidan först när man tvingades till det.

2. Det gjordes ingenting för att råda bot på kollapsen inom byggbranschen.

3. Regeringen orsakade en arbetsmarknadskris genom ett totalt ensidigt reformpaket som inte överhuvudtaget tog hänsyn till arbetstagarnas perspektiv.

Den ekonomiska recessionen och den förväntade långsamma tillväxten har tillsammans med regeringens beslut att betona anpassningar av utgifterna lett till kraftigt minskade skatteinkomster. Vid förhandlingarna har regeringen slutligen valt att ta med beskattningen som

en åtgärd. Trots detta väntas den totala skattesatsen även efter de nya åtgärderna att sjunka med 1,2 procentenheter 2022—2027, det vill säga med cirka 4 miljarder euro.

SDP har som en del av sitt eget anpassningspaket föreslagit att minskningen av skatteuttaget ska bromsas upp. Men till skillnad från regeringens alternativ skulle SDP i högre grad ingripa i beskattningen av de allra högsta inkomsterna och i beskattningen av ägandet. Vi skulle också slopa ineffektiva skattestöd. Regeringen har valt att genomföra merparten av skatteanpassningen genom att höja den regressiva mervärdesskatten. Det här drabbar i största utsträckning dem med låga och medelinkomster, i synnerhet när de som är beroende av social trygghet inte kompenseras för höjningen.

Totalt sett fördelas anpassningen fortfarande mycket ojämnt. Regeringen skyddar utöver de högsta inkomsterna även företagsstöden. Istället gör man synnerligen drastiska nedskärningar i pensionärernas försörjning. Pensionärerna drabbas förutom av den besynnerliga skattehöjningen också av nedskärningen av bostadsbidraget, de stigande klientavgifterna och skattehöjningarna på läkemedel. Också de studerandes ställning försvagas genom en kraftig nedskärning av bostadsbidraget.

Tillväxtåtgärder och sysselsättning

Den största svagheten i regeringens ekonomiska politik är att den inte tar fasta på att stärka tillväxten, vare sig på kort eller lång sikt. Inte ens en konjunktur på väg uppåt löser de problem som kommer att prägla Finlands ekonomi för en längre tid. Landets ekonomiska tillväxt bygger framför allt på ökad produktivitet, och grunden för det utgörs av hög kompetens. På dessa områden är regeringens åtgärder både svaga och ambitionslösa. Störningar på arbetsmarknaden och en bakåtsträvande klimatpolitik har lett till att omvärlden har försämrats. Det behövs både offentliga och privata investeringar som stöder ekonomisk tillväxt, sysselsättning och grön omställning. Skattestrukturerna och företagsstöden bör ses över utifrån dessa utgångspunkter.

Näringslivet, de ekonomiska experterna och finansministeriet är alla eniga om att det största problemet i Finlands ekonomi på sikt är att det mänskliga kapitalet inte ökar, alltså kompetensen och antalet personer i arbetsför ålder. Regeringens sysselsättningsåtgärder baserar sig dock nästan uteslutande på nedskärningar i den sociala tryggheten. Det bör noteras att finansministeriet i sina prognoser inte har tilltro till regeringens planer på att öka sysselsättningen. Enligt den senaste prognosen kommer man knappt att kunna återfå de sysselsatta som har försvunnit från arbetsmarknaden i början av regeringsperioden. Det finns många orsaker till detta förutom det svaga konjunkturläget. Som rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken har konstaterat sträcker sig orsakerna till arbetslösheten mycket längre än till enbart incitamentsproblem. En del av de arbetslösa saknar kompetens. Detta problem lindras knappast av regeringens beslut att slopa vuxenutbildningsstödet och skära i utbildningen efter den grundläggande utbildningen. En del har hälsoproblem, och vården av dem underlättas knappast av regeringens nedskärningar i den offentliga hälso- och sjukvården och höjningar av klientavgifterna.

Europa släpar efter Förenta staterna och Kina i den tekniska utvecklingen och den därtill hörande finansieringen, vilket äventyrar såväl den gröna omställningen som bekämpningen av

klimatförändringen. Konkurrenskraften och tillväxten har hamnat i skymundan när Europa riktar fokus på att hantera skuldkrisen.

Satsningarna på FoUI-verksamhet är viktiga, men det räcker inte med enbart finansiering. Det behövs strategiska val inom innovations-, industri- och teknologipolitiken. Antalet högskoleexamina måste bli fler och tillgången på kompetent arbetskraft förbättras. Regeringens nuvarande politik försvårar arbetskraftsinvandringen och gör det svårare att få experter till Finland, vilket fördröjer den ekonomiska tillväxten. Energistödet är ett effektivt företagsstöd som främjar framtida energilösningar och har en betydande hävstångseffekt. Regeringen skär dock ned i energistödet, men rör inte andra, mindre effektiva stöd. Företagsstöden bör ses över i planen för de offentliga finanserna och omdirigeras på ett ekologiskt och socialt hållbart sätt.

Satsningar på kompetens och utbildning är avgörande för Finlands framgång. Regeringen bör underlätta migrationen för utländska experter och hålla dem kvar i Finland samt stödja dem som utbildar sig här att också stanna kvar. En högre utbildningsnivå är nyckeln till framgång, men regeringen har skurit ned i utbildningen och försvårat vuxenutbildningen och tillgången till avgiftsfri utbildning på andra stadiet.

Naturskydd och klimat

Regeringens nedskärningar i naturskyddet, bekämpningen av klimatförändringen och miljöförvaltningens resurser ökar kostnaderna på lång sikt och förvärrar klimat- och naturkrisen. Detta försämrar förhållandena och förutsägbarheten för företagen. En hållbar tillväxt förutsätter satsningar på grön omställning, naturkapital och miljöförvaltning. Enligt Europeiska miljöbyrån förvärras klimatriskerna snabbare än man hinner förbereda sig för dem, och nedskärningarna äventyrar Finlands mål som gäller den biologiska mångfalden och klimatet.

Företagsstöden bör ses över i planen för de offentliga finanserna och omdirigeras på ett ekologiskt och socialt hållbart sätt. De nuvarande företagsstöden främjar inte en ökad produktivitet. De verkar dock omfattas av regeringens specialskydd. Genom att beskatta miljöolägenheter uppmuntras företag och hushåll till en mer hållbar konsumtion. Det skulle vara förnuftigt att införa en avgift för ändring av markanvändningen och avstå från skattestöd som upprätthåller den fossila ekonomin.

Regeringens löfte om att behandlingen av tillstånd ska förlöpa smidigare äventyras på grund av nedskärningarna i statsförvaltningen. Regionförvaltningsreformen är viktig, men den måste genomföras så att miljökraven och behandlingen av tillstånd inte äventyras. Personalminskningar försämrar servicenivån och förlänger behandlingen av ansökningar, vilket fördröjer investeringsprojekten.

Byggande

Byggandet och bostadsproduktionen befinner sig i kris. Nedskärningen av investeringsunderstöden ur Statens bostadsfond (Ara) försvagar finansieringen av bostadsprojekt för grupper med särskilda behov. När lånen för bostadsrättsbostäder slopas försvinner en boendeform med skäliga kostnader från bostadsmarknaden. En nedmontering av Ara-

produktionen leder till färre besittningsformer för boendet samtidigt som bostadsområdena blir mindre socialt blandade. De minskade anslagen för boenderådgivningen äventyrar tillgången till rådgivning.

Reformen av inlösningslagen, där markägaren betalas en procentuell höjning över marknadspriset, höjer kostnaderna för kommunernas markförvärv. Detta försvårar bostadsproduktionen och samhällsbyggandet. I och med reformen kan kommunernas kostnader stiga avsevärt.

Läget för kommunerna och välfärdsområdena

Sedan social- och hälsovårdens och räddningsväsendets reform har kommunernas ställning varit stadd i stor förändring. Det är svårt att bedöma vilka konsekvenser planen för de offentliga finanserna har för den kommunala ekonomin. Det är oklart vilka konsekvenser regeringens åtgärder har för kommunernas finansiering, särskilt när det gäller avvecklingen av normer. De negativa konsekvenserna av nedskärningarna i den sociala tryggheten och det svaga konjunkturläget ökar utmaningarna inom den kommunala ekonomin. Kommunerna har en viktig roll i att ordna utbildning, och nedskärningarna i yrkesutbildningen hotar att öka ojämlikheten mellan kommunerna.

Välfärdsområdena måste kunna erbjuda kostnadseffektiva tjänster som håller hög kvalitet, men regeringen har försvårat deras verksamhet genom att skära ned i social- och hälsovården. Regeringen avvecklar vårdgarantin och försämrar personaldimensioneringen, vilket försvårar områdenas verksamhet. Välfärdsområdena har svårt att uppfylla skyldigheten att täcka underskott enligt det nuvarande kravet, och regeringen bör ge områdena mer tid.

Regeringens plan för de offentliga finanserna för 2025—2028 innehåller betydande nedskärningar i social- och hälsovårdstjänsterna och socialskyddsförmånerna. Nedskärningarna försvagar ställningen särskilt för låginkomsttagare och personer som behöver flera olika tjänster. Välfärdsområdenas finansiella situation är kritisk, och en otillräcklig finansiering leder till oändamålsenliga besparingar som försämrar tillgången till tjänster och tjänsternas tillgänglighet. Regeringen har också försämrat vårdgarantin för icke-brådskande hälso- och sjukvård, vilket försvårar tillgången till vård och ökar kostnaderna på lång sikt.

Regeringen främjar den privata hälsosektorn genom att höja FPA- ersättningarna, vilket har kritiserats på bred front av sakkunniga. Högre ersättningar förbättrar inte tillgången till vård för alla, utan gynnar mer välbeställda människor och hälsoföretag. Regeringens linje försämrar den offentliga hälso- och sjukvården och flyttar tyngdpunkten till den privata sektorn, vilket hotar den nordiska välfärdsmodellen.

Regeringen försvagar också personaldimensioneringen inom äldreomsorgen och minskar finansieringen, vilket försämrar tjänsternas kvalitet och säkerhet. Personalens arbetsbelastning ökar och det blir svårare att få arbetskraft. Nedskärningarna riktas också på andra sätt till välfärdsområdena, bland annat till vårdgarantin och klientavgifterna inom social- och hälsovården, vilket försämrar hälsan och välbefinnandet hos äldre.

Socialservicen drabbas av betydande nedskärningar som försvagar tjänsternas förebyggande roll och ökar behovet av korrigerande tjänster. Nedskärningarna i finansieringen av kompetenscentren för det sociala området gör det svårare att stärka kunskapsunderlaget inom socialvården. Också finansieringen av skyddshemsverksamheten är otillräcklig för att tillgodose det ökande behovet.

Finansieringen till social- och hälsovårdsorganisationerna minskas med en tredjedel, vilket försämrar deras verksamhetsförutsättningar. Organisationerna tillhandahåller utan tröskel sådana tjänster som är viktiga för utsatta personer. Nedskärningarna syns i ett ökat behov av offentliga tjänster och i att människor mår psykiskt dåligt. Regeringen bör återta de planerade nedskärningarna och säkerställa finansieringen till organisationerna.

Regeringens plan försvagar avsevärt social- och hälsovårdstjänsterna, i synnerhet ställningen för låginkomsttagare och personer som behöver flera olika tjänster. Nedskärningarna leder till besparingar som inte är ändamålsenliga och ökar kostnaderna på lång sikt. Socialdemokraterna föreslår att nedskärningarna återtas och att tillräcklig finansiering garanteras för att trygga tjänsterna.

Utbildning

I Finland är resurserna för utbildning obalanserade i förhållande till behovet. Det är också problematiskt att utbildningskostnaderna hålls på 2009 års nivå, trots att elevernas och familjernas behov har ökat. Om avgiftsfriheten på andra stadiet begränsas så att den upphör när den studerande blir myndig kan det leda till att allt fler avbryter studierna. Begränsningen av avgiftsfriheten ökar också den administrativa bördan för läroanstalterna.

Nedskärningen av finansieringen av yrkesutbildningen med 100 miljoner euro från och med 2025 kan avsevärt minska antalet personer som utbildas. Dessutom skulle det vara viktigt att öka basfinansieringen till universiteten och yrkeshögskolorna, men regeringen har inte haft viljan att satsa på dessa heller.

Konst och kultur

Finansieringen av konst och kultur minskas avsevärt. Det försämrar branschens verksamhetsförutsättningar och inverkar negativt på sysselsättningen. Höjningen av mervärdesskatten gör det svårare att ordna evenemang, samtidigt som konsumenternas möjligheter att ta del av kultur försämras. Finansieringen av produktionsincitamentet för den audiovisuella branschen är hotad, trots att regeringen Orpo har identifierat att kultursektorn och de kreativa branscherna har betydande tillväxtpotential.

Regeringens festtal syns ändå inte i praktiken i siffrorna eller nedskärningarna utan istället är man på väg att kraftigt skära ned i Business Finlands stödinstrument för de kreativa branscherna, såsom produktionsincitamentet för den audiovisuella branschen. Det är problematiskt eftersom de kreativa branscherna inte kan utnyttja den traditionella FoU-finansieringen på grund av det inte går att fastställa innovationer. Av Business Finlands totala finansiering på 469 miljoner euro

riktas endast en liten del, 55 miljoner euro, till annan verksamhet än FoU-verksamhet, vilket utöver incitamentet för den audiovisuella branschen också hotar andra stödformer.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

1. Riksdagen förutsätter att regeringen korrigerar sin linje och balanserar de offentliga finanserna på ett socialt rättvisare sätt genom att göra nedskärningarna skäligare och öka inkomsterna genom att avstå från skattestöden och stärka skatteunderlaget.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen bedömer konsekvenserna av sin ekonomisk-politiska linje med tanke på livssituationen och inkomstfördelningen för olika befolkningsgrupper på såväl kort som lång sikt.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart börjar bereda en betydande effektivisering av bostadspolitiken för att öka bostadsproduktionen till rimligt pris och lindra krisen i branschen, och att regeringen återtar sina åtgärder som försvagar Statens bostadsfond och de stora nedskärningarna i investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar de mest orättvisa nedskärningarna och avgiftshöjningarna som riktas till dem som redan har det sämst ställt.

5. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att höja utbildnings- och kompetensnivån hos hela befolkningen och återtar beslutet om att slopa vuxenutbildningsstödet, avgiftsfriheten för material på andra stadiet och nedskärningarna på 100 miljoner inom yrkesutbildningen.

6. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar de kraftiga nedskärningar som drabbar pensionärerna och som höjer skatten på pension och läkemedel, minskar bostadsbidraget och höjer klientavgifterna samt att regeringen tryggar tillräckliga resurser och personal för äldreomsorgen.

7. Riksdagen förutsätter att regeringen tryggar organisationernas verksamhetsförutsättningar och jämkar nedskärningarna i organisationsfältet.

8. Riksdagen förutsätter att regeringen tryggar verksamhetsförutsättningarna för aktörerna inom den kreativa branschen och kulturen samt identifierar branschens tillväxtpotential.

Betänkande FiUB 7/2024 rd
Reservation 1

9. Riksdagen förutsätter att regeringen inför en avgift för ändring av markanvändningen och effektiviserar sina oambitiösa klimatåtgärder.

10. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar höjningen av FPA-ersättningarna och riktar resurserna till den offentliga hälso- och sjukvården.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen åtgärder för att på ett genuint sätt trygga tillgången på kompetent arbetskraft genom att underlätta arbetskraftsinvandring och avveckla bidragsfällor.

12. Riksdagen förutsätter att regeringen tryggar de studerandes försörjning under studietiden så att de kan fokusera på sina studier.

13. Riksdagen förutsätter att regeringen senarelägger tidsfristen för välfärdsområdenas skyldighet att täcka underskott så att man kan undvika förhastade nedskärningar samt att regeringen tryggar tillräcklig finansiering till områdena.

14. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen åtgärder för att återgå till den linje som den parlamentariska arbetsgruppen har slagit fast inom trafikpolitiken.

Helsingfors 6.6.2024

Joona Räsänen sd
Seppo Eskelinen sd
Suna Kymäläinen sd
Riitta Mäkinen sd
Aki Lindén sd

Reservation 2/cent

Motivering

Vägen till rättvis tillväxt - Centerns alternativ för att återställa förtroendet och undvika en konkurs för Finland

Inledning

Finlands ekonomi står på ruinens brant, även om annat utlovades i riksdagsvalet. Tillväxtunderskottet på lång sikt ökar.

Regeringens Orpos och Purras första år vid rodret har varit en stor besvikelse. De enda som har ökat under året är arbetslösheten, konkurserna och statsskulden, men landets ekonomi eller människornas välfärd har inte förbättrats. Det strejkkaos som regeringen och arbetsmarknadsparterna förorsakade fördjupade bristen på förtroende när man istället borde ha förhandlat på ett hederligt sätt.

Regeringen tvingas dra tillbaka sina egna beslut, vilket också skvallrar om att den misslyckats i sin ekonomiska politik. Nu stiger både skatterna och de dagliga kostnaderna för vanligt folk. Nedskärningarna kommer slag i slag, och man tvingas fråga sig om regeringens anpassningsåtgärder är opartiska och rättvisa. Barskrapar regeringen vanligt folk, utan att försöka inge hopp om något bättre?

Ingen går säker längre, varken pensioner eller försörjningen för familjer med små och medelstora inkomster, och momsen på läkemedel får inte heller vara i fred. Under finansminister Purras överinseende har gemene finländares liv lagts upp på skärbrädan.

Bakgrunden till besvikelsen är fyra stora misstag av regeringen Orpo:

— Regeringen föreställde sig att man snabbt skulle kunna spara över en miljard euro på social- och hälsovården trots att servicebehovet ökar och trots att det krävs resurser och arbetsfred för att hållbart förnya verksamheten och höja produktiviteten.
— Regeringen underlät att genast när den tillträdde ta itu med en skatteanpassning, trots att skatteutfallet kommer att rasa inom den närmaste framtiden och experterna varnat för att den väg regeringen slagit in på är farlig för landets ekonomi.
— Regeringsprogrammet förväntar sig att reformeringen av arbetsmarknaden kommer att ha en kraftig inverkan på sysselsättningen. Vi får dock vänta länge innan sysselsättningen ökar. Regeringen ignorerar hindren för ökad sysselsättning, såsom otillräcklig yrkesskicklighet, hälsoproblem och matchningsproblem. Regeringens åtgärder underlättar verkligen inte bristen på kompetent arbetskraft.
— Den största missen är avsaknaden av ekonomisk tillväxt. Regeringen har i månader passivt sett på när Finland gått in i en recession. Antalet arbetslösa är redan uppe i 300 000 och en konkursvåg drar genom landet.

För att rätta till situationen har regeringen nu tagit fram ett utgifts- och skatteanpassningspaket som till sin storleksklass är helt rätt. Paketet stoppar den omedelbara störtdykningen för de offentliga finanserna, men återställer inte förtroendet för Finland. Regeringens nya tillväxtåtgärder gäller i och för sig nödvändiga gröna investeringar i stora företag. De små och medelstora företagen får däremot knappt något annat än en sänkning av hushållsavdraget. Centern anser också att en höjning av mervärdesskatten med 1,5 procentenheter är en överdimensionerad åtgärd. Det vittnar om att regeringens paket har utarbetats i panik.

När det gäller de nya nedskärningarna i social- och hälsovårdstjänsterna lurar regeringen både sig själv och finländarna. Nedskärningarna avhjälper inte välfärdsområdenas ekonomiska svårigheter på något sätt, eftersom regeringen håvar in alla kalkylerade besparingar för att täppa till hålen i statsfinanserna. Enligt finansministeriets prognos kommer välfärdsområdena att uppvisa ett underskott på 900 miljoner euro år 2024 och år 2025 ser inte mycket ljusare ut på grund av regeringens nedskärningar. Tvärtom begränsas välfärdsområdenas handlingsutrymme ytterligare.

Under ramperioden försvagas bland annat tillgången till läkare, barnskyddet, funktionshinderservicen och äldreomsorgen med sammanlagt nästan två miljarder euro jämfört med behovet.

Finlandsbilden har fått sig en hård törn såväl inom och utanför landet. Finland har tidigare byggts upp genom samarbete. Genom sunda överenskommelser. Det har varit en central konkurrensfaktor för vårt lilla folk. Nu har en betydlig del av detta förtroendekapital ätits upp.

Samtidigt har de politiska riskerna i anslutning till Finland ökat. Det ser inte bra ut då avtalskulturen skrotas, humankapitalet krymper, samhällsklimatet polariseras och regeringen orkar inte tänka långsiktigt.

Regeringens misslyckade politik kräver ytterligare anpassningar av de offentliga finanserna för att undvika att fosterlandet går i konkurs. Om vi inte får ekonomin att växa, har vi att vänta oss nya anpassningsåtgärder som får landet att utarmas.

Centern anser att beslutsfattarnas viktigaste uppgift i nuläget är att återställa förtroendet och stärka tron på framtiden. Centern skulle genomföra anpassningen på ett sundare sätt och samtidigt satsa kraftigt på tillväxt.

Finland står vid en vägkorsning och Centerns val är den väg som leder till arbete och tillväxt.

Vägen till rättvis tillväxt 7—8 miljarder euro

Tillväxtåtgärder och strukturella åtgärder 4—5 miljarder euro
— Tillväxtreformer 1 miljard euro
— Reformer med lång verkan 2—3 miljarder euro
— Utgiftsbroms 1 miljard euro

Inkomster 1,9 miljarder euro

— Skatteanpassning 1,7 miljarder euro
— Övriga inkomster 0,2 miljarder euro

Omedelbar utgiftsanpassning 1,5 miljarder euro

Verktygslåda för tillväxt och förtroende

Finland står vid en vägkorsning. Centerns val är den väg som leder till arbete och tillväxt. Finländarna skyr inte hårt arbete, och vi är övertygade om att alla är beredda att tillsammans lyfta Finland och att ansträngningarna ger en välförtjänt belöning. Vi måste målmedvetet undanröja hindren för tillväxt.

Centern delar finansministeriets uppskattning att storleksklassen på de tilläggsåtgärder som behövs i vår är omkring tre miljarder euro. Vårt alternativ för att rädda Finlands offentliga finanser och återställa förtroendet består av fem helheter i miljardklass:
— Påskyndad tillväxt
— Reformer med lång verkan
— Jakt på besparingar, det vill säga en utgiftsbroms
— Direkta utgiftsbesparingar
— Höjda skatter

Finlands ekonomi måste skötas mer långsiktigt och ansvarsfullt än vad regeringen gör eller vad vänsteroppositionen antyder. Vi måste föra en politik som underlättar det dagliga livet för alla finländare. Det kan vi göra genom att prioritera.

Centerns väg är krävande men belönande. Centern står på de vanliga människornas sida. Vi vill vara med och bygga ett Finland med positiva framtidsutsikter när vi rör oss mot 2030-talet.

Centern anser att det behövs empati i politiken. Det betyder bland annat att alla kan delta efter sin förmåga. Ingen ska behöva bära en oskälig börda, men det finns inte heller utrymme för fripassagerare.

Kärnan i vår finanspolitiska linje är: Planerad i Finland, tillverkad i Finland och ägd i Finland.

Vi har tagit fram ett alternativ för Finlands överlevnad. Tillit, mod och välstånd står i centrum.

Vårt alternativ för att rädda de offentliga finanserna och återställa förtroendet:
— Påskyndad tillväxt
— Jakt på besparingar, det vill säga en utgiftsbroms
— Reformer med lång verkan
— Direkta utgiftsbesparingar
— Höjda skatter

Inställningen till behovet av ytterligare anpassning

Centern delar finansministeriets uppskattning att storleksklassen på de tilläggsåtgärder som behövs är omkring tre miljarder euro. Vi är beredda på att gällande utvecklingen av Finlands skattesats och utgiftsnivå ställa upp ett parlamentariskt mål som sträcker sig över flera valperioder i syfte att stabilisera de offentliga finanserna.

När vi befinner oss mitt i regeringen Orpos nedskärningar är det dock bra att notera att behovet av ytterligare anpassningar delvis beror på att regeringens ursprungliga mål om att anpassa 4 plus 2 miljarder euro har misslyckats.

Det ursprungliga anpassningsmålet på 1,4 miljarder euro för social- och hälsovårdstjänsterna under en valperiod var orealistiskt och leder till att när- och basservicen avvecklas i snabb takt och att personalen inom social- och hälsovården minskas. Situationen för välfärdsområdena blir alltså ännu värre än den är. Sysselsättningen måste stärkas, men effekterna av åtgärderna är endast kalkylerade och det tar tid innan de blir verklighet.

Den totala skattesatsen sjunker mer än vad som förutspåddes i den tekniska ramen och i den prognos som användes vid regeringsförhandlingarna. Den totala reform som är nödvändig för beskattningen av trafiken i och med att bilbeståndet elektrifieras har inte påbörjats, vilket innebär att skatteutfallet minskar allt snabbare.

Enligt den prognos våren 2023 som låg till grund för den tekniska ramen förutspåddes skatteuttaget sjunka till 42,1 procent i relation till bnp fram till 2025. I prognosen sommaren 2023, som låg till grund för regeringsförhandlingarna, hade siffran sjunkit till 41,7 procent. I den senaste prognosen (december 2023) beräknas skatteuttaget 2025 vara 40,5 procent. Utöver regeringens passivitet har också en kännbar lindring av arbetslöshetsförsäkringspremierna sänkt det totala skatteuttaget.

Trots att många sakkunniga, såsom Statens revisionsverk, har påpekat att regeringens skattepolitik strider mot balanseringsmålet för de offentliga finanserna, har regeringen hittills kategoriskt uteslutit skatteanpassningen från sin verktygslåda. Ett år har gått förlorat, likaså möjligheten till en mer omfattande strukturell reform av beskattningen.

I regeringsprogrammet eftersträvas ett underskott på högst 1 procent i de offentliga finanserna i slutet av valperioden 2027. Verkställandet av regeringsprogrammet och genomförandet av nya anpassningsåtgärder räcker inte till för att uppnå målet. Prognosen är dock känslig för förändringarna i det ekonomiska läget.

Centern anser att regeringen bör hålla fast vid det uppställda underskottsmålet och att regeringen ska lägga fram en fungerande plan för detta. Som grund för vårt eget alternativ har vi utnyttjat Finansministeriets utgifts- och skattekartläggningar från 2023 samt regeringens nya beslut vid ramförhandlingarna 2024.

Sammanfattningen av Centerns alternativ till ytterligare anpassningar:

Omedelbara anpassningar 3,4 miljarder euro
— Skatteanpassning cirka 1 700 miljoner euro och övriga inkomster cirka 200 miljoner euro
— Utgiftsanpassning cirka 1 500 miljoner euro

Övrigt:
— Utgiftsbroms cirka 1 000 miljoner euro
— Tillväxtåtgärder cirka 1 000 miljoner euro
— Reformer med lång verkan cirka 2000—3000 miljoner euro

Totalt 7,4—8,4 miljarder euro

Tillväxtåtgärder, reformer och utgiftsbroms (totalt cirka 4—5 miljarder euro)

Påskyndad tillväxt (1 miljard euro)

Finland har redan lidit av ett kroniskt tillväxtunderskott i över femton år. Orsaken till detta är den svaga produktivitetsutvecklingen, de låga investeringarna och den ökande bristen på kompetent arbetskraft. För närvarande har både vanliga människor och företagare ett svagt förtroende för framtiden. Människor oroar sig på riktigt för att deras ekonomi ska kollapsa. Företagen har inte likviditet för tillväxt.

Regeringen har inte erbjudit några alternativ för byggbranschen som befinner sig i svårigheter. Slopandet av skattefriheten för ungas köp av en första bostad orsakade endast en liten topp i efterfrågan på bostäder. Samtidigt förlorade landet 70 miljoner euro i och med sänkningen av överlåtelseskatten på fastigheter och bostäder.

Centerns recept för tillväxt är: Planerad i Finland, tillverkad i Finland och ägd i Finland. Finland behöver starkare tillväxtutsikter. Målet ska åtminstone vara att fördubbla tillväxten jämfört med prognosen.

Till följd av högerregeringens politik växer arbetslösheten, antalet konkurser och statsskulden men inte ekonomin. Konsumenternas och företagens förtroendeindikatorer ligger i botten.

Vi måste återställa förtroendet för ekonomin. Atmosfären och omvärlden ska vara stabila och förutsägbara. Nu är det inte så. Regeringen har valt en instabilare väg. Det goda med Finland var tidigare att den politiska risken är liten. Nu är det inte längre så.

Finlands förutsägbarhet som investeringsobjekt har försvagats betydligt på ett år. Det syns till exempel i inställningen till den gröna omställningen. Av politiska skäl kallas den numera för ren omställning i Finland.

Dessutom är också inställningen till utländska arbetstagare som kommer till Finland snäv, även om befolkningen i Finland åldras. Finland behöver positiva och stabiliserande framtidsutsikter. Det är inte möjligt att de lagändringar som gjorts under denna valperiod kommer att rivas upp under nästa valperiod.

Många tillväxtåtgärder har en negativ direkt effekt på skatteintäkterna, men de möjliggör ekonomisk tillväxt.

Centerns elva verktyg för tillväxt

För genomförandet av dessa tillväxtåtgärder reserveras 500 miljoner euro, varav 200—300 miljoner euro täcks med tilläggsintäkter från lotteriskatten genom en övergång till en licensmodell.

1. Tillväxt för hela Finland

Centern föreslår tillväxtfrämjande åtgärder för hela Finland. Vi vill införa följande skatteincitament:

— a. Investeringsskattegottgörelsen: Centern skulle i övrigt genomföra skattegottgörelsen för investeringar i enlighet med regeringens förslag, men gottgörelsen ska utöver stora investeringar också gälla små och stora företags investeringar.
— b. För att stimulera företagens intresse för tillväxt utarbetas en finsk variant av den så kallade estniska skattemodellen. I samfundsbeskattningen skulle man övergå till en modell där outdelade vinster omfattas av en lägre skattesats än vinster som delas ut. När det gäller skatteintäkterna är modellen neutral.
— c. I Finland måste man bättre värdesätta äldre arbetstagare som under sin långa karriär har fått en enorm arbetserfarenhet. Finländarna måste uppmuntras att fortsätta i arbetslivet klart längre än den lägsta pensionsåldern och att skjuta upp pensioneringen. De som fortsätter arbeta efter den lägsta pensionsåldern bör få en kännbar rabatt på 20 procent på inkomstskatten.
— d. Hushållsavdraget som stärker sysselsättningen och förebygger svart ekonomi bibehålls (nedskärningen på 100 miljoner euro blir inte av) och dessutom reserveras för hushållen 30 miljoner euro per år för energistöd särskilt för den som avstår från oljeuppvärmning.
— e. Den nedre gränsen för mervärdesbeskattningen höjs till 30 000 euro, för att småföretagare trots höjningen av mervärdesskatten ska få en skälig utkomst, då den nuvarande lättnaden vid den nedre gränsen kommer att slopas år 2025 på grund av förpliktelser enligt ett EU-direktiv.
— f. Företagens FoUI-avdrag utvecklas så att uppstartsföretagen kan dra full nytta av dem. Återbetalningen skulle ske kontant eller genom kvittning mot andra skatter, dvs. det skulle gynna förlustbringande företag som på grund av tillväxtfasen inte kan dra nytta av skatteincitamentet. För närvarande kan FoUI-avdraget utnyttjas först när företagets resultat har blivit positivt. Till exempel i Danmark kan en del av förlusterna återbetalas om de har uppstått genom FoUI-incitament. Samtidigt höjs också maximibeloppet jämfört med det nuvarande avdraget på högst en miljon euro per företag.
— g. Tiden för avdrag av förluster förlängs från nuvarande 10 år. Preskriptionstiden för att dra av förluster är exceptionellt snäv för finska företag. I de nordiska länderna och Tyskland är tiden för avdrag av förluster inte tidsbegränsad. En alltför snäv tid för avdrag av förluster är problematisk särskilt för tillväxtföretag, vars verksamhet i initialskedet kan vara förlustbringande i en lång tid. Företag som är verksamma i Finland är tvungna att beakta detta och i stället för att växa modigt måste de göra företaget vinstbringande relativt snabbt för att hinna minska de aggregerade förlusterna i tid. Detta skulle inte minska skatteintäkterna nämnvärt, men det skulle stöda tillväxtföretagen.

— h. Skattefriheten för de allmännyttiga samfundens investeringar i riskkapitalfonder i kb-form genomförs omedelbart (kanalisering av kapital till tillväxtföretagen).

2. Utnyttja särskilda ekonomiska regioner

Centern föreslår ett tioårigt försök med en särskild ekonomisk region i östra Finland. En tidsbunden befrielse från samfundsskatt för ett investerande företag skulle vara en del av tillväxtpaketet. I östra Finlands särskilda ekonomiska region skulle reformen gälla alla investeringar oberoende av näringsgren. Det skulle medföra en betydande investeringsinjektion för östra Finland.

Utöver investeringsincitamentet för företag skulle det inom den särskilda ekonomiska regionen genomföras ett heltäckande åtgärdspaket med incitament, såsom studielånskompensation och flyttbidrag för kompetent arbetskraft, regionalt lindrigare elskatt och sänkta socialskyddsavgifter, försnabbad behandling av tillstånd och slopande av prövningen av tillgången på arbetskraft, och dessutom skulle tyngdpunkten i tilläggssatsningarna på FoUI och utbildningsplatser läggas särskilt på östra Finland.

Centern vill underlätta situationen i östra Finland med 130 miljoner euro och rikta 30 miljoner euro till norra Finland. Genom åtgärdspaketet skapas det tillväxtutsikter för landskapen vid östgränsen för dem som lider av följderna av Rysslands krigföring och genomförandet av det så kallade programmet för norra Finland inleds. Finansieringen fås genom att rekapitaliseringen av snabbjärnvägen mellan Åbo och Helsingfors på 460 miljoner euro återtas.

För kommuner som har intresse för saken införs ett försök med en sådan turismavgift som tillämpas på andra håll i världen och vars avkastning används för att utveckla den lokala turisminfrastrukturen. Avgiften kunde till exempel vara fyra euro per natt.

3. Fler invånare i Finland

Humankapitalet bygger på utbildning. Utbildning är en investering i mänskligt kunnande i samhället, medan vanliga investeringar ökar det fasta produktionskapitalet. Historiskt sett har tillväxten i Finland alltid byggt på mänskligt kunnande och produktiva investeringar.

Den utarmade produktivitetsökningen i Finland under de senaste femton åren har ett väsentligt samband med att humankapitalet ackumuleras långsammare än tidigare. Både antalet arbetstimmar och den genomsnittliga utbildningsnivån spelar då en nyckelroll.

Humankapitalet hotar att minska i framtiden på grund av både befolkningsstrukturen och den sjunkande utbildningsnivån.

Det återspeglas i företagens verksamhetsförutsättningar, eftersom företagen inte kan att öka sina FoUI-satsningar utan kompetent arbetskraft. Några nya produktiva investeringar kommer inte heller att uppkomma om det inte finns tillräckligt med kvalificerad arbetskraft.

För att humankapitalet ska växa på lång sikt föreslår Centern en motsvarande parlamentarisk överenskommelse mellan partierna som den som ingåtts för FoUI-satsningarna.

Finland behöver fler satsningar på kompetens och utbildning. Det mest brådskande är att sätta den grundläggande utbildningen i skick. För det behövs finansiering.

Det innebär ytterligare satsningar på utbildningen av de unga åldersklasserna, livslångt lärande och invandring av experter. Det förutsätter att utbildning betraktas som en investering i stället för som en utgiftspost. För att finansiera utbildningsinvesteringar kan man också avyttra statens icke-strategiska egendom i de fall där man uppskattar att den på lång sikt ger bättre avkastning som investering i utbildning.

För att säkerställa en kompetent arbetskraft behövs det en målinriktad befolkningspolitik som även innefattar att de invandrare som vill arbeta önskas välkomna till Finland.

Arbetskrafts- och studieinvandringen måste göras smidigare och fås att öka. En av högerregeringens mest långtgående misstag är att förhålla sig nonchalant till den nödvändiga invandringen.

Centern håller med den uppfattning som finansministeriets tjänstemän framfört i offentligheten om att det är möjligt att stoppa försvagningen av försörjningskvoten om 40 000 nettoinflyttare kommer till Finland varje år. Det är svårt att se andra sätt att få till stånd en sådan ökning av arbetsmängden som snabbt och tillräckligt skulle förbättra den finansiella obalansen i de offentliga finanserna.

Det är dock viktigt att notera att invandrarna samtidigt måste ha lika bra sysselsättning, samma uppgifter och samma lön som majoritetsbefolkningen för att invandringen verkligen ska stärka de offentliga finanserna.

Folkmängden i Finland kan öka till sex miljoner på 2040-talet om invandringen hålls på senaste årens höga nivå.

Finland måste ställa som mål att den arbetsrelaterade invandringen ska ökas till en permanent hög nivå. Samtidigt måste man se till att sysselsättningen bland invandrare motsvarar sysselsättningen bland den övriga befolkningen.

Dessutom måste studerande som kommer till Finland få incitament att stanna kvar i Finland för att arbeta efter studierna. Ett poängsystem enligt kanadensisk och australisk modell bör införas.

Utländska experter och deras familjer måste få och garanteras ett servicelöfte på två veckor. Förverkligandet av detta ska mätas systematiskt från den tidpunkt då sökanden lämnar in sin ansökan i systemet. Det ska innefatta identifiering, erhållande av arbetstillstånd och alla andra praktiska åtgärder från öppnande av ett bankkonto till personbeteckningen.

Som en del av åtgärderna för att locka kompetent arbetskraftsinvandring till Finland ska det i världen inrättas finländska språk- och kulturskolor, där de som lärt sig finska och finsk kultur kan

beviljas uppehållstillstånd för att arbeta i Finland. Dessutom kunde finländska universitet och yrkeshögskolor inrätta verksamhetsställen i utlandet.

Å andra sidan behövs det fler engelskspråkiga daghem och grundskolor i Finland.

Som en del av befolkningspolitiken måste vikt fästas vid en positiv inställning till familjen. Centern accepterar inte nedskärningar som drabbar barnfamiljer. Ett konkret sätt att stödja familjerna kunde vara att lindra beskattningen av barnfamiljer. Det här borde utredas.

4. Rekapitalisera Finlands Industriinvestering med ett betydande belopp för att det ska kunna delta som medinvesterare i industriella investeringsprojekt och finansiera större tillväxtföretag

Finlands Malmförädling ska vid behov bedömas på motsvarande sätt. Fingrids och Gasgrids investeringsförmåga ska tillgodoses på det sätt som regeringen föreslår.

Centern anser att man i Finland borde ingå branschvisa tillväxtavtal till exempel inom teknologiindustrin, de kreativa branscherna, livsmedelsbranschen, skogsbruket och skogsindustrin samt turismen.

5. Använd en större del av pensionstillgångarna än för närvarande till att påskynda investeringar i Finland.

Finansieringen är för närvarande en av flaskhalsarna i de tillväxtinriktade företagens investeringar. Finland industrialiserades med hjälp av återlåning, genom att pensionsavgifterna återfördes till investeringar i Finland. I dag far pensionsmedlen iväg för att påskynda den ekonomiska tillväxten främst i främmande länder.

6. Ersätt de MBT-avtal som ingåtts med endast några stadsregioner med specifika tillväxtavtal för de ekonomiska regionerna, varvid staten deltar mer jämlikt i utvecklingen av hela Finland.

Regionstäderna utgör ryggraden i den finska sysselsättningen. De företag som har verksamhet i regionstäderna har dock ofta svårigheter med att hitta kompetent arbetskraft och FoUI-finansiering för sina projekt.

Nya åtgärder behövs för att tillgodose och förutse regionstädernas behov av kompetent arbetskraft, strategiskt samarbete samt forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FoUI).

Med Business Finlands och Finlands Akademis finansiering skapas bland annat ett eget FoUI-program för regionstäderna. Dessutom borde man utveckla och skapa verksamhetsmodeller för gemensamma campus på olika utbildningsnivåer.

Regionstäderna, högskolorna, företagen och andra arbetsgivare i regionen bör ingå strategiska partnerskapsavtal och upprätta verksamhetsmodeller som säkerställer parternas engagemang och mål.

7. Tillstånd för investeringar har i vissa fall framskridit obefogat långsamt. Beviljandet måste påskyndas. Dessutom bör den förvaltningsövergripande investeringsgrupp som utlovades i regeringsprogrammet omedelbart påbörja sitt arbete för att de planerade investeringarna ska kunna genomföras i Finland.

8. Som en del av bemötandet av den försämrade ekonomiska situationen föreslog Centern redan i sin alternativa budget för 2024 att dieselolja för yrkestrafik tas i bruk.

Det skulle underlätta i synnerhet transportföretagarnas kostnader i Finland eftersom avstånden är långa och det skulle för sin del bidra till att landets exportindustri klarar sig.

9. Centern skulle liksom regeringen fortsätta att målmedvetet öka FoUI-satsningarna med beaktande även av de offentliga forskningsinstitutens roll.

10. Vi tar ett produktivitetssprång genom att göra Finland till ett stort land inom utnyttjandet och tillämpningen av artificiell intelligens.

Man måste snabbt ta stora kliv inom den offentliga och den privata sektorn genom att fördomsfritt tillämpa teknologi.

För att påskynda detta behövs riksomfattande samordning och tvärsektoriell ledning inom alla delområden och på alla nivåer i samhället för att Finland och finländarna ska få del av de möjligheter som artificiell intelligens erbjuder och kunna visa resten av världen en modell för etisk användning av artificiell intelligens.

Finland ligger redan nu klart efter och hamnar allt mer på efterkälken jämfört med många andra länder, men med målmedveten utbildning och modig attityd kan vi ännu komma fatt denna tekniska trend som är viktig på lång sikt.

Spetsprojektet under denna valperiod måste vara att göra den strategiska tillämpningen av artificiell intelligens till en konkurrensfördel för Finland. Också stärkandet av barns och ungas kunskaper i artificiell intelligens måste tas upp på undervisnings- och kulturministeriets arbetslista. Förstärkningen av de naturvetenskapliga, matematiska och teknologiska färdigheterna som en del av den grundläggande utbildningen är en central framtidskompetens som stärker Finlands humankapital och innovationsförmåga.

Finland måste i EU verka för att hela Europa börjar arbeta för att ta igen den tekniska eftersläpningen.

11. Tillsätta en parlamentarisk arbetsgrupp kring den idé som president Niinistö tog upp i sitt öppningstal inför riksmötet 2024.

Målet är att över regerings- och oppositionsgränserna skapa ett gemensamt åtagande om på vilken nivå Finlands offentliga utgifter och beskattning ska ligga för att ekonomin ska återhämta sig på lång sikt.

Reformer med lång verkan (2—3 miljarder euro)

Regeringen Orpo har tillsatt en arbetsgrupp för att reformera arbetspensionssystemet. Gruppen eftersträvar att stärka de offentliga finanserna på lång sikt med 0,4 procentenheter i förhållande till bnp, vilket motsvarar cirka 1 miljard euro. Uppskattningen av behovet att stärka finanserna baserar sig på föregående befolkningsprognos, efter vilken nativiteten har sjunkit ytterligare. Pensionssystemet bör stärkas med mer än endast en miljard euro. Målet för reformer med lång verkningstid kunde ligga på 2—3 miljarder euro.

Slopa pensionstillväxten inom utkomstskyddet för arbetslösa, slopa pensionstillväxten för examina och begränsa gradvis efterlevandepensionen (med undantag av barnfamiljer och nuvarande pensioner) så att den gäller för högst två år (cirka 1 miljard euro)

Arbetspension intjänas förutom för förvärvsinkomster också för avlagda examina, vård av barn under tre år samt för tiden för inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning och vissa andra perioder då man tillhandahåller förmåner.

Enligt Finansministeriets skattekartläggning skulle slopandet av sådan pensionstillväxt som baserar sig på annat än förvärvsinkomster före 2090 stärka de offentliga finanserna med uppskattningsvis 1,3 miljarder euro netto, när man beaktar den ökade användningen av andra förmåner och de minskade skatteintäkterna från pensionsinkomsterna.

Av detta belopp utgör den pension som tjänas in genom examina nästan 400 miljoner euro och den pension som tjänas in under arbetslöshetstiden cirka 500 miljoner euro. Undersökningar har visat (se t.ex. Gruber, Kanninen och Ravaska 2022) att minskade pensionstillgångar uppmuntrar till att fortsätta längre i arbetslivet. Om pensionstillväxten slopas på det sätt som beskrivs ovan skulle också sysselsättningen öka.

Centern är beredd att frångå intjäning av pension under tiden för utkomstskyddet för arbetslösa och kan överväga att slopa den pensionstillväxt som bygger på examina. Det skulle stärka pensionssystemet med cirka 900 miljoner euro.

Vi skulle dock bevara den pension som tjänas in vid avbrott i arbetslivet på grund av familjeskäl. Som det också konstateras i finansministeriets skattekartläggning kan den pension som fås under föräldraledigheten anses motiverad bland annat med tanke på jämställdheten mellan könen.

Dessutom är Centern beredd att överväga att i arbetspensionssystemet gradvis begränsa efterlevandepensionens (med undantag av barnfamiljer) varaktighet till två år. Dess nettoeffekt är cirka 300 miljoner euro (effekten syns stegvis före 2060-talet). Reformen berör inte de efterlevandepensioner som betalas i nuläget.

Centerns förslag gör det möjligt att inte behöva ingripa i den egentliga pensionsåldern, utan den nuvarande modellen med en stegvis stigande pensionsålder skulle fungera fortfarande.

Centern eftersträvar högre avkastning på investeringar och vill effektivisera förvaltningen i anslutning till utbetalningen av pensioner (cirka 1—2 miljarder euro).

Dessutom eftersträvar vi att stärka de offentliga finanserna med 1—2 miljarder euro genom att revidera bestämmelserna om solvens (bl.a. en granskning på längre sikt i stället för en dagsspecifik avstämning), tillåta större aktievikt i placeringarna samt effektivisera förvaltningen i anslutning till utbetalningen av pensioner. Automatiska stabilisatorer kan också användas för att se till att det inte uppstår ett tryck på att höja avgifterna inom pensionssystemet.

Dessutom skulle pensionsfinansieringen kanaliseras så att den påskyndar tillväxten i Finland (se avsnittet om att påskynda tillväxten).

En del av underavkastningen beror på begränsningarna i det finska systemet (FöPL-systemets solvensram) och en mindre aktievikt. Inhemska buffertfonder (Keva, VER, KER) har i genomsnitt uppnått högre avkastning än de aktörer (arbetspensionsbolag, -kassor och -stiftelser) som omfattas av FöPL-systemets solvensbestämmelser.

Kostnaderna för vårt pensionssystem är högre än i Sverige. Medan kostnaderna i Finland utgjorde cirka 0,9 procent av det bundna kapitalet (2017), låg svenska AP-fondernas kostnader på endast 0,1 procent (2020). Detta kan delvis förklaras med att Finlands system har en större andel i dyrare hedge- och kapitalplaceringar samt andra alternativa investeringsprodukter.

Centern anser att ett realistiskt antagande till exempel kunde vara att avkastningen på det finska pensionssystemets placeringar i bästa fall kunde förbättras med cirka 1 procentenhet till 4,5 procent.

Det förutsätter att kostnadsstrukturen för placeringsverksamheten närmar sig utgiftsnivån för de svenska AP-fonderna och att risknivån för placeringarna ökas måttligt. En betydande och plötslig ökning av aktierisken är dock förenad med risk för kursras, och därför måste aktievikten ökas kontrollerat.

I sin bedömning av Finlands pensionssystem 2013 bedömde Ambachtsheer att slopandet av solvensbestämmelserna kunde öka den förväntade årliga avkastningen med cirka 1 procentenhet.

En förbättring av arbetspensionsanstalternas avkastning på placeringar med 1 procentenhet skulle kunna stärka de offentliga finansernas hållbarhet med närmare 1 procent i förhållande till bnp, alltså med upp till 3 miljarder euro på lång sikt.

När avkastningen stiger finns det inte längre något behov av att höja arbetspensionsavgifterna, samtidigt som fonderna växer på lång sikt.

Alternativ till och behovet av att införa automatiska stabilisatorer bör utredas och bedömas som en del av tryggandet av ett hållbart pensionssystem.

Utgiftsbroms för social- och hälsovården (1 miljard euro)

För att sanera de offentliga finanserna och dämpa kostnadsökningen är det nödvändigt att välfärdsområdena lyckas förnya sin verksamhet på ett hållbart sätt. Det kräver att regleringen lindras och förpliktelserna blir smidigare, men också att finansieringen är tillräcklig i förhållande till det faktiska behovet.

Statens styrning av välfärdsområdena är stark, så välfärdsområdena måste garanteras mer handlingsfrihet genom en avveckling av normer. Centern vill öka den lokala makten och avveckla riksomfattande normer.

Redan i regeringsprogrammet fanns anpassningar på nästan 1,65 miljarder euro för välfärdsområdena. Av detta anpassningsbehov genomförs cirka 550 miljoner euro genom lagändringar vars kalkylerade effekt dras av direkt från social- och hälsovårdsfinansieringen. Regeringen beslutade vid ramförhandlingarna att öka de besparingar som görs genom lagändringar med nästan 600 miljoner euro. Det betyder alltså att finansieringen av välfärdsområdena minskas med 1,15 miljarder euro genom lagändringar. Dessutom förutsätter regeringen att välfärdsområdena genom sina egna åtgärder sparar 1,1 miljarder euro.

Regeringen Orpo har på sin skärbräda lagt upp social-, hälsovårds- och välfärdstjänster för finländarna till ett belopp av sammanlagt 2,25 miljarder euro fram till 2028.

Den största åsiktsskillnaden mellan Centern och regeringen Orpo gäller finländarnas social- och hälsovårdstjänster. Centern skulle inte skära ned de kalkylmässiga spareffekterna av lagändringarna från välfärdsområdenas finansiering. Centerns grundprincip är att de lagändringar som bedömts vara ändamålsenliga och som dämpar kostnadstrycket på välfärdsområdena kan genomföras, men välfärdsområdena ska få behålla den finansiering som reserverats för dessa uppgifter och skyldigheter och den ska inte sugas upp till staten.

Enligt Centern kan välfärdsområdena minska kostnaderna bland annat genom att utnyttja nya rutiner, men regeringens tidsplan och målnivå för välfärdsområdenas besparingar är helt orealistisk. Centern skulle förlänga tiden för att täcka välfärdsområdenas underskott, och vi har föreslagit det redan hösten 2023. Det skulle göra det möjligt att stabilisera välfärdsområdenas ekonomi kontrollerat utan en tvär nedkörning av närservice och basservice.

Med hjälp av de metoder som Centern föreslår gör man det möjligt för välfärdsområdena att balansera ekonomin på ett målmedvetet men förnuftigt sätt.

Av de nya åtgärder som regeringen föreslår skulle Centern vidta följande:

— Sänk minimidimensioneringen för personalen inom heldygnsomsorgen till 0,6 från nuvarande 0,65. Vi anser att man också bör granska vad som i övervakningen anses höra till dimensioneringen och utvidga denna tolkning. I dimensioneringen bör man också på ett sporrande sätt beakta utnyttjandet av teknik som en del av vården.
— Upphäv skärpningen av vårdgarantin. Det säkerställs att finansieringsmodellen uppmuntrar till att avveckla vårdköerna.

— Se över serviceutbudet inom socialvården och den specialiserade sjukvården som en del av jakten på besparingar.
— Avgränsa de periodiska körkortskontrollerna för äldre utanför den offentliga sektorn.

Sammantaget ökar dessa åtgärder, som också Centern stöder, välfärdsområdenas handlingsutrymme med 426 miljoner euro, när deras finansiering inte minskas i motsvarande mån.

Centern godkänner inte alls regeringens åtgärder för att skära ned i funktionshinderservicen (65 miljoner euro) och höja klientavgifterna (100 miljoner euro).

Utöver regeringens ovannämnda åtgärder vill Centern uppnå kostnadseffekter på ungefär 600 miljoner euro på följande sätt:

1. Starta ett åtgärdsprogram för att göra lagstiftningen smidigare, avveckla normer och uppnå ändamålsenliga besparingar i välfärdsområdena.

Välfärdsområdena omfattas nu av en stark statlig författnings- och finansieringsstyrning, så områdena kan och bör ges handlingsfrihet när det gäller organiseringen av tjänsterna.

Principen borde vara att staten ställer upp mål och att välfärdsområdet inom ramen för en flexibel reglering själv får välja de metoder som i området är mest ändamålsenliga och lämpliga.

Exempelvis kunde kompetenskravet för socionomer återställas till samma nivå som före reformen av dimensioneringen inom småbarnspedagogiken. Slopa skyldigheten att ansöka om dispens för sjukhus med färre än tusen förlossningar. Underlätta transporter av avlidna. Genomför lagstiftningen om underentreprenad, vars beredning framskred långt under förra valperioden.

Sträv efter besparingar inom social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet. Hit hör bland annat att se över vilka paragrafer eller bestämmelser som kan strykas, lättas upp eller automatiseras. Servicehandledningen måste bli fungerande och vårdupplägget sammanhängande.

FPA-ersättningarna för privat sjukvård ändras genom att den befintliga finansieringen rikas till tandvård, kvinnosjukdomar och assisterad befruktning, vars ersättningsnivå skulle utgå. Övriga tjänster skulle helt och hållet falla utanför FPA-ersättningen.

Man bör också i andra offentligfinansierade funktioner än välfärdsområdena systematiskt granska hur olika samhällsnormer kan avvecklas.

2. Ett servicelöfte för social- och hälsovården.

Centern anser att finländarna har rätt att få reda på vilket servicelöfte som samhället ger om de högklassiga tjänster som den offentliga hälso- och sjukvården kan erbjuda. Det är fråga om vilka tjänster finländarna kan förvänta sig i utbyte mot sina skattepengar.

Vi vill öppna en offentlig debatt om vilka tjänster det offentliga social- och hälsovårdssystemet ska producera och vilka tjänster som helt eller delvis överförs på människornas eget ansvar. Faktum är att varken skattepengarna eller arbetskraften räcker till för att täcka de befintliga åtagandena.

Samhällets servicelöfte kan preciseras till exempel så att vaccinationer av turister slopas bland välfärdsområdenas uppgifter, att de läkarintyg som krävs för körkort i sin helhet överförs till den privata sektorn och att den offentliga finansieringen av läkarintyg som hänför sig till vapenlicenser slopas.

För att genomföra servicelöftet behövs det också ett systematiskt sätt att kartlägga effekterna av social- och hälsovårdstjänsterna samt att prioritera dessa enligt tjänster som finansieras av skattebetalarna och tjänster som människorna skaffar själva. Klassificeringen skulle göras som expertarbete och uppdateras regelbundet.

3. Sätt stopp för användningen av inhyrd arbetskraft inom den offentliga sektorns tjänster. Centern eftersträvar på detta sätt besparingar på 100 miljoner euro.

Det är möjligt att ta kontroll över marknaden för inhyrd arbetskraft genom en förordning så att medicine studerande åläggs att vara anställda antingen vid sjukhus eller vid hälsovårdscentral, eftersom utbildningen bekostas av samhället.

4. Inför en yrkesutövarmodell med snabb tidtabell i hela landet.

Med yrkesutövning avses sådan verksamhet där en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte innehar en offentlig tjänst eller något annat anställningsförhållande, utan producerar tjänsterna självständigt direkt för kunden. Syftet med yrkesutövarmodellen är att koppla läkare i den privata sektorn till långvariga vårdförhållanden som omfattas av välfärdsområdets organiseringsansvar.

5. Offentliggör beräkningen av kostnaderna för social- och hälsovårdstjänsterna utan dröjsmål för att ge tillgång till jämförbar information.

Detta förutsätter enhetliga kostnadsberäkningsgrunder för välfärdsområdena, annars kan serviceprodukterna inte jämföras.

6. Leda det nationella införandet av artificiell intelligens. Finland borde vara ett modelland inom utnyttjande av artificiell intelligens.

Välfärdsområdena måste modigt söka metoder för att stärka produktiviteten. Det behövs nya förfaranden, till exempel fördomsfri användning av artificiell intelligens och robotteknik. Också lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården bör göras smidigare.

7. Fastställ nationella indikatorer för alla välfärdsområden för att mäta social- och hälsovårdstjänsternas genomslagskraft och följ upp dem.

Indikatorerna skulle göra det möjligt att följa förändringarna i patientens funktionsförmåga, upplevda nytta av insatserna och vårdkedjornas funktion.

8. Avveckla flerkanalsfinansieringen. All finansiering ska ingå i samma budget för att de totala kostnaderna ska kunna beaktas.

Till exempel måste finansieringsansvaret för FPA-skjutsar överföras från FPA till välfärdsområdena.

9. Öka volymen av de elektroniska tjänsterna betydligt.

Antalet distansmottagningar bör ökas. Målet är att cirka hälften av mottagningarna inom primärvården ska vara distansmottagningar. I synnerhet i jourärenden bör man öka distansmottagningen för att förbättra effektiviteten och kundorienteringen.

Enligt regeringens riktlinjer måste man i Finland övergå till att prioritera digitala tjänster som en kanal för myndighetsärenden. Detta innebär att det primära alternativet till exempelvis brevpost skulle vara elektronisk post. Samtidigt måste det säkerställas att det finns alternativa service- och kommunikationskanaler, till exempel fysiska serviceställen, för dem som inte kan använda digitala tjänster.

10. När det gäller patientdatasystemen bör man på nationell nivå definiera vilka behov de ska uppfylla och leda verksamheten som är kopplad till denna viktiga informationsteknik inom den offentliga sektorn så att systemen nationellt är genuint kompatibla med varandra.

11. Inför pilotprojekt och försök modigt i regionerna.

För att utveckla välbefinnandet i arbetet kunde man i teamen till exempel pröva på incitamentavlöning och lokala arbetstidsarrangemang. En modell med husläkare eller eget vårdteam utvecklas för dem som behöver mycket hälso- och sjukvårdstjänster.

12. Social- och hälsovårdsministeriet måste genuint leda förnyelsen av social- och hälsovårdstjänsterna. Tjänsterna behöver ledas nationellt i samarbete med välfärdsområdena.

Styrningen kan inte ske enbart från finansministeriet utgående från eurobeloppen, utan styrningen måste baseras på en djup förståelse för social- och hälsovårdstjänsterna som helhet och tjänsternas betydelse för finländarnas välfärd och hälsa.

Målet bör vara att flytta tyngdpunkten till primärvården och förebyggande verksamhet. Samarbetet mellan välfärdsområdena och kommunerna för att främja människors hälsa bör stärkas.

Inkomster

Skatteanpassning (1,7 miljarder euro)

Centern bär med sitt alternativ ansvar för statens skatteunderlag. Den främsta lösningen, en höjning av mervärdesskatten med 1 procent, är inte enkel, men i det nuvarande ekonomiska läget är det nödvändigt att förbättra skatteunderlaget. Vi föreslår också höjningar av de särskilda skatterna samt flera andra höjningar som beskrivs närmare nedan.

Centern anser att det är rätt och skäligt att regeringen inte vid ramförhandlingarna beslutade att höja mervärdesskatten på mat, även om regeringen antydde att det fanns med i planerna inför ramförhandlingarna. En höjning av momsen på mat skulle i synnerhet ha drabbat mindre bemedlade när priset på matvarorna skulle ha stigit oskäligt mycket. Av samma orsak stöder Centern inte regeringens linje att höja mervärdesskatten på läkemedel från 10 procent till 14 procent, och vi vill inte heller att de andra lägsta mervärdesskattesatserna höjs.

Vårt alternativ beräknas 2028 ha statiska effekter på de offentliga finanserna.

Mervärdesskatt

Centern föreslår i sitt alternativ att den allmänna mervärdesskattesatsen höjs med 1 procent. I så fall skulle den allmänna mervärdesskattesatsen vara jämnt 25 procent och Finland skulle hålla sig på den allmänna nordiska nivån i fråga om mervärdesbeskattningen.

Regeringens proposition om en höjning med ytterligare en halv procentenhet för vårt land till täten bland länderna med de högsta mervärdesskattesatserna i Europa. Centerns alternativ visar att skatteutfallet också kan samlas in på något annat sätt. Regeringen kunde inte göra detta, utan satte alla finländare att betala ännu mer för anpassningen.

I regeringsprogrammet har från och med 2025 också skrivits in att nyttigheter med den lägsta mervärdesskattesatsen (tidningar, böcker, läkemedel, turist-, idrotts- och kulturtjänster, persontransporter) på 10 procent ska överföras till skattesatsen 14 procent. Endast dagstidningar och tidskrifter har uteslutits från åtgärden. Centern oroar sig över hur alla dessa åtgärder påverkar människors konsumtion, turism och bildning samt möjligheter att köpa de läkemedel de behöver. Centern godkänner inte regeringens riktlinje att höja den sänkta skattesatsen.

— Momsen höjs till 25 procent och den sänkta skattesatsen bibehålls på den nuvarande nivån på 595 miljoner euro.

Skatt på förvärvs- och kapitalinkomster

Centern godkänner regeringens förslag om att frysa indexjusteringen av förvärvsinkomstbeskattningen för dem som har de högsta inkomsterna. Dessutom vill Centern sänka inkomstgränsen för den så kallade solidaritetsskatten till den tidigare nivån, alltså den högsta normala inkomstskatteklassen (88 200 euro). För att olika generationer ska behandlas rättvist godtar Centern också en skärpning av beskattningen av pensionsinkomster genom att ändra på pensionsinkomstavdraget. Vi vill också rikta denna ändring till de högre

pensionsinkomsterna, ända upp till gränsen för solidaritetsskatten. Det är rättvist att de som har de högsta inkomsterna i detta finanspolitiska läge bär en större börda än de som har små och medelstora inkomster.

Det är därför rätt att högerregeringen äntligen beslutade att utvidga åtgärderna till att även omfatta de medborgare som tjänar mest pengar. Regeringens anpassningspolitik är dock fortfarande långt ifrån rättvis när man beaktar den höjning av den under gränsen för solidaritetsskatt som regeringen tidigare beslutade om och som medförde skattelättnader för de allra rikaste redan under 2024. Detta skulle Centern inte ha godkänt för 2024, men regeringen gick med skygglappar för ögonen och med elitens kommande skattelättnader i åtanke.

När det gäller beskattningen av kapitalinkomster föreslår vi en källskatt på fem procent på de allmännyttiga samfundens utdelningsintäkter. För källskatten skulle det dock fastställas en gräns på 50 000 för skattefria inkomster, vilket innebär att åtgärden inte drabbar till exempel idrottsföreningar som utför viktigt allmännyttigt arbete. Beskattningen skulle inte heller gälla pensionsbolagens placeringar.

Centern understöder inte regeringens förslag om att minska hushållsavdraget. I en situation där regeringen genomför den största skärpningen i historien av beskattningen av tjänster genom att höja den allmänna mervärdesskatten är det ofattbart att den även försämrar incitamentet att anlita tjänsteföretag. Centern befarar att situationen ökar den svarta ekonomin. När hushållens renoveringar blir ogjorda ger inte heller dessa renoveringar något hopp för byggbranschen.

— Frysning av de två högsta inkomstnivåerna i förvärvsinkomstbeskattningen: 60 miljoner euro
— En källskatt på fem procent införs på skattefria vinstutdelningar från allmännyttiga samfund och andra. Beskattningen berör inte pensionsbolagens placeringar och inte heller utdelningsintäkter och andra kapitalinkomster som understiger 50 000 euro: 100 miljoner euro
— Skärpning av beskattningen av pensionsinkomster (till skillnad från regeringen skulle Centern se till att skattehöjningen sträcker sig också till pensionärer med högre inkomster ända upp till gränsen för solidaritetsskatten, varvid skattehöjningen för pensionärer med medelstora inkomster är skäligare, modellen preciseras senare): 205 miljoner euro (150 miljoner euro 2025)
— Slopande av skattestödet för frivilligt pensionssparande: 40 miljoner euro
— Återinförande av den nedre årsgränsen för solidaritetsskatten till 88 200 euro: 76 miljoner euro

Trafik

Centern vill utveckla beskattningen av trafiken i en rättvisare riktning genom en totalreform av trafikbeskattningen. Faktum kvarstår att Finlands skatteinkomster kommer att rasa inom den närmaste framtiden uttryckligen på grund av att skatteintäkterna från trafiken minskar. En ansvarsfull politik är att hitta en rättvis lösning där alla vägtrafikanter är med och står för kostnaderna.

För att förbättra industrins kostnadskonkurrenskraft och underlätta transportkostnaderna för näringslivet föreslog Centern redan i sitt valprogram och som en del av sin alternativa budget hösten 2023 att man bör införa dieselolja för yrkestrafik. Samtidigt bör man i Finland ta ut en vinjettavgift för att också utländska lastbilar ska delta i kostnaderna för användningen av vägnätet.

Vi godtar inte att regeringen bestraffar husvagnsägare genom att slopa bilskattestödet för husbilar.
— Skattereform för trafiken: 100 miljoner euro
— Vinjettsystem för utländska långtradare: 15 miljoner euro

Beskattning av företagsverksamhet

Centern föreslår inga ändringar i samfundsskattesatsen. Det är viktigt att sörja för Finlands konkurrenskraft och tillväxt, och en höjning av samfundsskatten skulle motarbeta det. Vi godkänner regeringens förslag om att slopa utbildningsavdraget för arbetsgivare.
— Slopandet av utbildningsavdraget: 14 miljoner euro

Särskilda skatter

Centern uttrycker besvikelse över att den hälsoskatt som Samlingspartiet lovat före riksdagsvalet visade sig vara ett festtal som inte ens var avsett att genomföras. I Samlingspartiets alternativa budget under partiets tid i oppositionen eftersträvades med hälsorelaterad skatt en ökning av beskattningsutfallet med 300 miljoner euro. Med den sötsaksskatt som regeringen nu utfärdar håvar regeringen bara in en knapp tredjedel (85 miljoner euro) av det eftersträvade beloppet genom att momssatsen för sötsaker höjs från 14 procent till den allmänna momssatsen på 25,5 procent.

Det är orealistiskt att tänka sig att uppnå skatteintäkter på 300 miljoner euro genom en omfattande hälsoskatt. Det hade dock varit befogat för regeringen att utan dröjsmål bereda en sådan skatt, ändå så att man tar hänsyn till den inhemska livsmedelsindustrin till exempel genom en gradering av konsekvenserna. Centern godkänner regeringens sötsaksskatt, men lyfter fram den orättvisa som enbart en skatt på godis föranleder inom sötsaksindustrin. Vi är beredda att utvidga sötsaksskatten till att också gälla kex och chips, samtidigt som skatteintäkterna ökas.

Centern föreslår en kraftigare höjning av tobaksskatten än regeringen. Syftet med tobakslagen är att användningen av tobaksprodukter och andra nikotinhaltiga produkter som innehåller för människor giftiga ämnen och orsakar beroende ska upphöra. Centerns förslag stöder uppnåendet av detta mål och innebär en höjning av priset på ett cigarettpaket med cirka två euro.

Vi är också beredda att binda alkoholskatten och läskedrycksskatten till index (konsumentprisindex), alltså skulle skatten i fortsättningen höjas automatiskt. Dessutom höjer vi skatten på konstgjort sötade läskedrycker (med undantag av vatten) så att intäkterna av dem kan öka med 10 miljoner euro.

Centern säger bestämt nej till en kött- och mjölkskatt.

— Sötsaksskatt på sötsaker, kex och chips: 125 miljoner euro
— Skatt på läskedrycker: 37 miljoner euro
— Tobaksskatt: 180 miljoner euro
— Alkoholskatt: 117 miljoner euro

Överlåtelseskatt

Centern föreslår att regeringens sänkning av överlåtelseskatten upphävs. Likaså måste skattefriheten för köpet av första bostad för unga återinföras. Samtidigt vill vi genomföra en skatteneutral reform av överlåtelseskattesatserna i enlighet med vårt tidigare förslag så att skattesatserna för bostadsaktier och fastigheter slås samman till 2,74 procent.
— Slopande av beskattningen av överlåtelseskatt och återinförande av skattefriheten för första bostad: 70 miljoner euro

Övriga skatteåtgärder
— Gruvskatt: 5 miljoner euro
— Utvidgning av donationsavdraget: -15 miljoner euro

Övriga inkomster (200 miljoner euro)

Svart ekonomi och effektiviserad beskattning av plattformsekonomin

I den svarta ekonomin, inklusive brottslig verksamhet och penningtvätt, rör sig enorma summor. Enligt Skatteförvaltningens uppskattningar betalas enbart svarta löner årligen för över en miljard euro, vilket medför skatteinkomstbortfall på hundratals miljoner euro för staten och kommunerna. När skattemyndigheterna råkar ut för intäktsbortfall, känner de som lydigt betalar sina skatter det i skinnet i form av skärpt beskattning. Också ärliga företagare lider av den svarta ekonomin i form av osund konkurrens.

Regeringen som leds av Samlingspartiet och Sannfinländarna förhåller sig likgiltigt till bekämpningen av svart ekonomi. Regeringen inledde först i mars i år efter offentliga påtryckningar en uppdatering av programmet för bekämpning av grå ekonomi. De myndigheter som bekämpar svart ekonomi har varje valperiod samlats tvärsektoriellt vid samma bord.

Centern föreslår att programmet för bekämpning av grå ekonomi ska fortsätta. Det är då viktigt att de ansvariga myndigheterna anvisas tillräckliga resurser för att få fast bedragare och återkräva vinningen av brottslig verksamhet.

Centern har redan i sin alternativa budget för 2024 föreslagit 20 miljoner euro för polisen, tullen, skatteförvaltningen, utsökningsverket, domstolarna och åklagarna för bekämpning av svart ekonomi. Den förebyggande effekten av detta skulle tillsammans med den direkta effekten av åtgärderna mot svart ekonomi ge en intäkt på 120 miljoner euro, varmed nettoeffekten är 100 miljoner i statsfinanserna. Dessutom kan man få skatteintäkter på 100 miljoner euro från aktörer inom plattformsekonomin. För att övervakningen ska vara verkningsfull måste man genom lagändringar åstadkomma förbättringar i hur effektivt kontrollerna av jämförelsedata genomförs.

— Nettoinkomsten av bekämpningen av svart ekonomi genom satsningar på hela bekämpningskedjan: 100 miljoner euro
— Effektiviserad beskattning av plattformsekonomi: 100 miljoner euro

Skatteanpassning (1,5 miljarder euro)

För att förbättra läget inom de offentliga finanserna måste man kunna hitta besparingar. Centern anser att cirka en miljard euro utgör ett lämpligt ytterligare sparmål. Det är motiverat att besparingarna är mindre än skatteanpassningen, eftersom de anpassningar som regeringen Orpo hittills gjort kraftigt har riktat sig till just utgifterna.

År 2022 var utgifterna i de offentliga finanserna i relation till bnp 53,4 procent och de förutspås minska till 53,2 procent fram till 2027. På motsvarande sätt var inkomsterna 52,5 procent 2022. Inkomsterna väntas minska till 50,4 procent fram till 2027. Inkomsterna i relation till bnp sjunker alltså klart snabbare än utgifterna, även om alla anpassningar enligt regeringsprogrammet ännu inte syns i de prognostiserade siffrorna. Något måste göras.

Vi behöver anpassa utgifterna, men samtidigt förutsätter social- och hälsovårdstjänsterna att finansieringen tryggas, eftersom finansieringen av välfärdsområdena redan från start har visat sig vara otillräcklig i förhållande till de uppgifter som överförts. Tiden för att täcka underskottet måste förlängas, vilket Centern föreslog för regeringen redan hösten 2023. Slopandet av normerna inom social- och hälsovården och jakten på besparingar enligt Centerns förslag måste användas för att förbättra välfärdsområdenas hälsovårds-, social- och räddningstjänster.

Centern accepterar inte besparingar som drabbar barnfamiljer. Befolkningsutvecklingen bromsar tillväxt redan nu, och därför har man inte råd att försämra barnfamiljernas ställning. Barnen och de unga är vårt lands framtid.

Statsförvaltningen, säkerheten, försvaret, utrikesförvaltningen, utvecklingssamarbetet, understöden

Centern skär inte i Försvarsmakten och säkerheten. Att sörja för försörjningsberedskapen och landets säkerhet är av särskild betydelse både nationellt och också med tanke på den ekonomiska tillväxten och förtroendet. Finland är ett tryggt land vars kristålighet måste garanteras under alla omständigheter.

Centern påpekar att försvarsutskottet enhälligt har uttalat att det kräver att de nedskärningar som föreslagits i Försvarsmaktens omkostnader ersätts till fullt belopp i tilläggsbudgetarna. Försvarsutskottet har också enhälligt betonat att nedskärningarna i statsunderstödsverksamheten inte i någon mån får riktas till det frivilliga försvaret.

Centern accepterar inte regeringens centraliseringslinje i fråga om domstolarna, fängelserna och de lokala polisstationerna. Till exempel en gallring av polisens verksamhetsställen skulle försämra tryggheten i vardagen i vårt land med långa avstånd.

Däremot godkänner Centern regeringens sparpaket för statsförvaltningens uppgifter och skyldigheter. Det är också möjligt att öka produktiviteten vid ministerierna och i synnerhet vid statens centrala ämbetsverk. Centerns besparingar skulle omfatta också dessa. Till skillnad från regeringen skulle vi minska antalet specialmedarbetare och statssekreterare vid ministerierna.

Centern skulle jämka de ytterligare nedskärningarna i statsunderstöden och rikta dem till organisationsunderstöden. Vi godkänner dock tidigareläggningen av organisationsunderstöden i enlighet med regeringsprogrammet.

— Besparingar inom statsförvaltningen och statens centrala ämbetsverk: 149,9 miljoner euro
— Minskning av ministrarnas specialmedarbetare och statssekreterare: 2 miljoner euro
— Sänkning av anslagsnivån för aktieförvärv: 2 miljoner euro
— Utrikesförvaltningen: lokaler och en halvering av Finnfunds kapitalisering: 7 miljoner euro
— Utvecklingssamarbete och besparingar som berör lokalerna inom utrikesministeriets förvaltning: 55 miljoner euro
— Inkvarteringskostnader för asylsökande och minskning av kvotflyktingar: 60 miljoner euro
— Inrikesministeriet: momentet för utveckling och kostnader för avlägsnande ur landet 2,07 miljoner euro
— Slopande av försvarsministeriets produktivitetsanslag: 2,85 miljoner euro
— Styrning och utveckling av informations- och kommunikationstekniken (IKT) inom den offentliga förvaltningen: 1,6 miljoner euro
— Främjande av produktiviteten inom statsförvaltningen: 5 miljoner euro
— Statsunderstöd till organisationer från olika ministerier: 50 miljoner euro
— Medlemsavgifter till internationella organisationer från olika ministerier: 5 miljoner euro
— Avveckling av kommunernas skyldigheter och uppgifter: 100 miljoner euro

Utbildning, kompetens, kultur, motion

Centerns linje främjar bildning och kultur i Finland. Det mänskliga kapitalet är en konkurrensfördel som vi måste skydda för att landet ska klara sig. Om vi inte sörjer för vårt kunskapskapital genom att se till att varje finländare avlägger åtminstone examen på andra stadiet och en majoritet även högskoleexamen, kommer vårt mänskliga kapital enligt Finlands Bank att minska redan på 2040-talet.

Centern godkänner inte regeringens föreslagna nedskärningar i utbildningen på andra stadiet. Vi kan inte ställa oss bakom regeringens förslag att på ett ojämlikt sätt skrota avgiftsfriheten på andra stadiet. Förslaget om att tillgången till avgiftsfria läromedel upphör det år den unga fyller 18 år är i praktiken en nedskärning i kommunekonomin. Det är absurt att föreslå att läromedlen för den som studerar sista året i gymnasiet eller inom yrkesutbildningen skulle vara avgiftsfritt på hösten och avgiftsbelagt på våren. Kommunerna skulle antagligen bli tvungna att betala notan för det här utan hjälp från staten. Det kan också leda till att fler avbryter gymnasieutbildningen. Vi ställer oss inte heller bakom förslaget om att stödet för skolresor upphör för unga som fyllt 18 år. Centern skulle inte genomföra nedskärningar i yrkesutbildningen, eftersom det i Finland råder brist på experter.

Vi lyfter också fram betydelsen av fritt bildningsarbete för vanliga människors aktivitet och kontinuerliga lärande. Därför är vi inte beredda att skära i den fria bildningen, till skillnad från vad regeringen redan slagit fast i sitt regeringsprogram.

Centern föreslår att avgifterna för småbarnspedagogik höjs för dem som har höga inkomster. Sänkningen av avgifterna för småbarnspedagogik har lett till en situation i de offentliga finanserna där mycket få längre betalar för småbarnspedagogiken, även om de skulle ha råd med det.

— Höjning av avgifterna för småbarnspedagogik för höginkomsttagare: 50 miljoner euro
— Sänkning av nivån på privatkopiering: 5,5 miljoner euro

Arbets- och näringsministeriet

Centern godkänner inte en inbesparing i Business Finlands turistfrämjande finansiering. Turismen är en bransch som borde växa i hela Finland från havsstränderna till Insjöfinland, Lappland inte att förglömma.

För arbets- och näringsministeriets del kan man spara en del genom att gallra bland de olika stöd som lyder under arbetsministern. Exempel på detta är integrationsutbildningen, utbildningar och träningar, lönesubventionerat arbete, kommunernas garanterade arbete och sysselsättningsstödet för äldre.

Centern går inte med på att det regionala transportstödet sänks med en miljon euro.

— Patent- och registerstyrelsens omkostnader: 2,7 miljoner euro
— Civiltjänstcentralen: 0,5 miljoner euro
— Minskning av företagsstöden: 20 miljoner euro
— Ersättningar för integration: sänkta utbildningsersättningar, kommunersättningar och förkortning av ersättningstiden: 20,5 miljoner euro
— Offentlig arbetskrafts- och företagsservice: 50 miljoner euro

Social trygghet och social- och hälsovårdsministeriet

Vi är inte beredda att göra nedskärningar som drabbar familjerna. Barnbidragen jämte syskon- och ensamförsörjartilläggen är fortfarande befogade i ett land där fler barn borde födas.

Däremot behöver det allmänna bostadsbidraget ses över i sin helhet så att bidraget sänks med hänsyn till dem som har de lägsta inkomsterna och som behöver bidraget mest. Centern vill överföra kommungrupp I till kommungrupp II och minska bostadsbidraget med 125 miljoner euro. Vi är beredda att i enlighet med regeringens förslag söka besparingar i bostadsbidraget för de förmögnaste pensionärerna. Dessutom vill Centern överlag sänka bostadsbidraget för pensionstagare så att det sammantaget minskar med 100 miljoner euro.

När det gäller studerande är Centern beredd att se över återgången till studiestödets bostadstillägg. Samtidigt måste man dock beakta exempelvis behoven av stöd under sommaren, då studier också kan avläggas.

Vi väljer att reformera FPA-ersättningarna så att ersättningar endast beviljas för mun- och tandvård för vuxna, för kvinnosjukdomar och för assisterad befruktning. Det belopp som besparas omfördelas så att det inriktas till dessa tjänster, varvid ersättningsbeloppen för dem ökar.

Vi stöder inte regeringens linje att höja FPA-ersättningarna genom att sälja statens egendom. Det skulle medföra endast en besparing av engångsnatur jämfört med de utgifter som regeringen föreslår.

Vi stöder inte förslaget om en centralisering av kompetenscentren för det sociala området.
— Överföring av studerande från det allmänna bostadsbidraget till bostadstillägget för studerande: 57 miljoner euro
— Sammanslagning av kommungrupp I inom det allmänna bostadsbidraget till kommungrupp II: 36 miljoner euro
— Sänkning av det allmänna bostadsbidraget: 125 miljoner euro
— Reform av underhållsstödet: 12 miljoner euro
— Slopande av de särskilda bestämmelserna om sjukpension för äldre: 80 miljoner euro
— Utkomstskydd för arbetslösa: förhöjningsdelarna för den aktiva tiden slopas och behovsprövningen av arbetsmarknadsstödet skärps: 27,2 miljoner euro
— Höjning av självrisken för läkemedelskostnaderna inom sjukförsäkringsersättningen: 25 miljoner euro
— Reform av sjukdagpenningsystemet: 60 miljoner euro
— Folkpensioner som betalas utomlands: 38 miljoner euro
— Reformen av bostadsbidraget för pensionstagare i fråga om de förmögnaste pensionärerna samt en allmän nedskärning av nivån på bostadsbidraget: 100 miljoner euro

Jord- och skogsbruk samt miljö och boende

Centern godkänner i princip inte nedskärningar i jord- och skogsbruket, eftersom lönsamheten inom branschen är dålig. Det är inte heller motiverat att göra nya, massiva nedskärningar i naturskyddet, eftersom regeringen redan från början kraftigt minskat naturskyddet. Finansieringen har dock under de senaste åren ökats så pass mycket att en liten besparing kan genomföras såväl inom naturskyddet som inom jord- och skogsbruksförvaltningen och projektverksamheten.

Skrivningen i regeringsprogrammet om att Finlands finansieringsandel enligt CAP ska minskas med sammanlagt 137,5 miljoner euro 2025—2027 godkänns inte av Centern. Genom nedskärningen försvagas livskraftsprojekt och företagsverksamhet på landsbygden. Ändringen skulle till exempel göra det svårt för jordbruket och livsmedelssbranschen i Finland att utveckla och ta fram nya matprodukter.
— Naturskydd: 10 miljoner euro
— Minskade investeringsunderstöd från Statens bostadsfond (dock inte i fråga om boendeservice för funktionshindrade): 28 miljoner euro
— Forststyrelsens intäktsföring på grund av det stigande virkespriset och havsbaserad vindkraft: 20 miljoner euro

Betänkande FiUB 7/2024 rd
Reservation 2

Näringsliv, trafik och byggande

Regeringen bör äntligen ta sitt förnuft till fånga och återta investeringen i det olönsamma entimmeståget. De 460 miljoner euro som reserverats för detta är svåra att motivera när anpassningsåtgärder måste vidtas med alla medel. Dessutom har man i en utredning som blev klar under förra valperioden konstaterat att projektet är olönsamt.

Genom att återta investeringsbeslutet undviker man också i framtiden sådana offentliga kostnader som skulle uppstå på grund av byggande och underhåll som är kopplade till olika projekt i anslutning till entimmeståget. Projektens storlek uppskattas till cirka 12 miljarder euro, och därför är det ohållbart att regeringen håller fast vid sitt entimmeståg.

Med de pengar som besparas genom att slopa entimmeståget vill Centern genomföra ett konjunkturpaket för byggbranschen som tryggar arbetsplatserna och med vilket man snabbt skulle få fart på reparations- och byggprojekt som gäller vägar och mögelskadade skolor samt andra objekt. Vi vill också genomföra en åtgärdshelhet för att stödja östra och norra Finland i den förändrade situation som följer av stängningen av östgränsen.

Man bör i dessa tider också avstå från att främja andra stora trafikprojekt, eftersom det eftersatta underhållet av vägarna och spårvägarna enligt Trafikledsverkets färska bedömning kommer att öka till rentav cirka 5 miljarder euro före utgången av 2027. Därför bör satsningarna riktas på att utveckla bastrafikledshållningen och de befintliga trafiklederna. Centern accepterar inte nedskärningarna i det eftersatta underhållet av trafiken. Likaså skulle ett minskat stöd till kollektivtrafiken driva vårt land i fel riktning och hota att ytterligare minska buss- och spårtrafiken i hela landet.

Vi går inte med på regeringens senaste förslag om att sänka nivån på utvecklingen av trafikledsnäten. Det stämmer att det krävs nya åtgärder för att basunderhållet av transportinfrastrukturen ska räcka till, men genom att dra in olika utvecklingsprojekt förbättras inte läget för Finlands spårvägar, vägar och farleder.

Det är också fel att minska stödet till kollektivtrafiken i en tid där kollektivtrafiken borde bli smidigare så att allt fler skulle använda den.
— Rederistöd endast till arbete som hänför sig till egentlig sjöfart: 30 miljoner euro
— Företagsstöd: Återinförande av farledsavgifterna till fullt belopp: 36 miljoner euro
— Slopande av kapitaliseringen av entimmeståget: 460 miljoner euro

Indexbundna utgifter

Centern accepterar inte direkta nedskärningar i pensionerna. Det är motiverat att notera att pensionärer inte längre kan påverka sin egen inkomstnivå, vilket till exempel studerande och personer i arbetsför ålder kan göra.
— Minskning av Yles finansiering med 20 procent (t.ex. indexfrysningar under två valperioder): 120 miljoner euro

Avslutningsvis

Vägen till rättvis tillväxt

Finländarna förtjänar bättre än konstanta motsättningar och osäkerhet. Centern står med sitt alternativ på de vanliga människornas sida. Istället för en tärande politik är det dags att skapa hopp, framtidstro och ekonomisk tillväxt.

För att stoppa den finländska ekonomins störtdykning utarbetade regeringen våren 2024 ett paket för att anpassa utgifterna och beskattningen. Vi anser att storleksklassen på paketet är helt rätt. Det återställer dock inte finländarnas framtidstro och förtroende för ekonomin. Centern skulle få ordning på Finlands ekonomi på ett mer rättvist sätt. Vi är beredda att genomföra långsiktiga reformer för att trygga tjänsterna i vårt välfärdssamhälle också för kommande generationer. Vi skulle skapa tillväxt i hela landet, eftersom Finland inte tar sig upp på benen igen genom nedskärningar och centralisering.

Finland står vid en vägkorsning och Centerns val är den väg som leder till arbete, företagande och tillit – vägen till rättvis tillväxt.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

1. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att återställa förtroendet, stärka framtidstron och minska de politiska riskerna i Finland.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen i stället för de anpassningar på 3 miljarder euro som fastställdes vid ramförhandlingarna i enlighet med Centerns alternativ ”Vägen till rättvis tillväxt” bereder en helhet på 7—8 miljarder euro. Av helheten utgörs 4—5 miljarder euro av tillväxtåtgärder och strukturella åtgärder, 1,9 miljarder euro av åtgärder som ökar inkomsterna och 1,5 miljarder euro av omedelbara anpassningar av utgifterna.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att åtminstone fördubbla tillväxten jämfört med prognoserna.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen påskyndar tillväxten med hjälp av skattemorötter så att man utvidgar investeringsskattegottgörelsen till att också gälla små och medelstora företags investeringar, övergår till en modell med två skattesatser inom samfundsskatten genom en neutral tillämpning av skatteintäkterna utifrån Estlands modell, uppmuntrar till att fortsätta i arbetslivet efter den lägsta pensionsåldern genom en rabatt på 20 procent på inkomstskatten, ändrar FoUI-avdraget så att det är ändamålsenligt för uppstartsföretag,

ökar preskriptionstiden för att dra av förluster från tio år, och omedelbart inför skattefrihet för allmännyttiga sammanslutningars investeringar i riskkapitalfonder.

5. Riksdagen förutsätter att regeringen jämkar den allmänna höjningen av mervärdesskatten till 25 procent, låter bli att höja den lägre mervärdesskattesatsen och inte genomför nedskärningen av hushållsavdraget samt höjer gränsen för verksamhet i liten skala i mervärdesbeskattningen till 30 000 euro så att regeringen inte undergräver förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.

6. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att på prov för tio år skapa en särskild ekonomisk region i östra Finland.

7. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att öka det mänskliga kapitalet genom att på motsvarande sätt som i fråga om FoU-satsningar ingå ett parlamentariskt avtal mellan partierna.

8. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa tillgången på kompetent arbetskraft, bland annat genom att välkomna invandrare som inte skyr arbete till Finland.

9. Riksdagen förutsätter att regeringen inför specifika tillväxtavtal för de ekonomiska regionerna som ska ersätta de MBT-avtal som ingåtts med endast några stadsregioner, varvid staten deltar jämlikare i utvecklingen av hela Finland.

10. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att påskynda tillståndsprocessen för investeringar, som hittills framskridit oursäktligt långsamt.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att vi ska ta ett produktivitetssprång genom att göra Finland till en stormakt inom utnyttjandet och tillämpningen av artificiell intelligens.

12. Riksdagen förutsätter att regeringen tillsätter en parlamentarisk arbetsgrupp vars mål är att över regerings- och oppositionsgränserna skapa ett gemensamt åtagande om på vilken nivå Finlands offentliga utgifter och beskattning ska ligga för att ekonomin ska återhämta sig på lång sikt.

13. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att genom långsiktiga reformer stärka hållbarheten i de offentliga finanserna med 2—3 miljarder euro genom att slopa pensionstillväxten inom utkomstskyddet för arbetslösa, slopa pensionstillväxten för examina och gradvis begränsa efterlevandepensionen till två år, med undantag av barnfamiljer och så att ändringen inte gäller nuvarande pensioner. Vidare ska regeringen vidta åtgärder för att eftersträva högre avkastning på placeringar och effektivisera förvaltningen av utbetalningen av pensioner.

14. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att dämpa kostnadsökningen inom social- och hälsovårdstjänsterna så att den lokala makten ökar och de riksomfattande

normerna avvecklas, men ändå så att man inte drar av lagändringarnas kalkylerade spareffekter från välfärdsområdenas finansiering för att välfärdsområdenas ekonomi ska kunna stabiliseras på ett kontrollerat sätt utan att närservicen och basservicen avvecklas.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen inleder ett åtgärdsprogram för att göra regleringen smidigare, avveckla normer och jaga besparingar i välfärdsområdena, verkställer servicelöftet för social- och hälsovården, sätter stopp för användningen av inhyrd arbetskraft, inför en yrkesutövarmodell, utan dröjsmål offentliggör beräkningarna av social- och hälsovårdstjänsternas kostnader, styr upp det nationella införandet av artificiell intelligens, fastställer indikatorer för att mäta social- och hälsovårdstjänsternas genomslagskraft, avvecklar flerkanalsfinansieringen till exempel genom att överföra finansieringsansvaret för FPA-skjutsar till välfärdsområdena, vidtar åtgärder för att avsevärt öka volymen av elektroniska tjänster, bestämmer vilka behov patientdatasystemen ska uppfylla på nationell nivå och säkerställer kompatibiliteten mellan informationssystemen, fördomsfritt genomför pilotförsök och försök till exempel för att införa incitamentavlöning, samt säkerställer att social- och hälsovårdsministeriet verkligen börjar leda reformen av social- och hälsovårdstjänsterna så att tyngdpunkten kan flyttas till förebyggande verksamhet och primärvård.

16. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder en skatteanpassning på 1,7 miljarder euro och en effektiviserad beskattning av svart ekonomi och plattformsekonomi på 200 miljoner euro i enlighet med Centerns alternativ ”Vägen till rättvis tillväxt”, och att regeringen ersätter de åtstramningar av skatterna som regeringen beslutade om vid ramförhandlingarna våren 2024 och som kväser företagens tillväxtutsikter.

17. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder en helhet för omedelbar utgiftsanpassning på 1,5 miljarder euro i enlighet med Centerns alternativ ”Vägen till rättvis tillväxt” och ersätter de utgiftsanpassningar som regeringen beslutade om vid ramförhandlingarna våren 2024, eftersom Centerns alternativ är ett mer rättvist sätt att genomföra anpassningen än regeringens förslag. Centerns förslag ger inbesparingar inom statsförvaltningen, utvecklingssamarbetet, asylsökandet och bostadsbidraget samt höjer avgifterna för småbarnspedagogik för dem som har de högsta inkomsterna. Till skillnad från regeringens avsikter görs inga nedskärningar i social- och hälsovårdstjänsterna eller utbildningen.

Helsingfors 6.6.2024

Markus Lohi cent
Hannu Hoskonen cent
Eeva Kalli cent

Reservation 3 /gröna

Motivering

Allmänt

De gröna strävar efter en ekonomi som främjar jämlikhet, ökar naturens och människornas välfärd och minskar den för miljön skadliga överkonsumtionen. En stabil offentlig ekonomi säkerställer att tjänster som är viktiga för välfärdsstaten kan tryggas. De offentliga finanserna är hållbara endast om all ekonomisk verksamhet sker inom ramen för miljöns bärkraft.

Finlands ekonomi står inför stora utmaningar. Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald hotar de ekonomiska grunderna. Befolkningen åldras och nya högutbildade behövs överallt, i gröna teknikföretag lika väl som på daghem. I Finland släpar den ekonomiska produktivitetsutvecklingen efter i förhållande till de jämförbara länderna.

Orpos regering är särskilt bekymrad över balansen i de offentliga finanserna och Finlands skuldsättningstakt. Andra behov av ekonomiska reformer uppmärksammas dock alltför lite. Klimat- och naturåtgärderna lyser med sin frånvaro, trots att Finland inte når sina klimat- och naturmål utan avsevärda ytterligare ansträngningar. Trots att en stabil ekonomi förutsätter en klar ökning av invandringen fokuserar regeringen i stället på att strama åt den. Regeringen vägrar dra in ineffektiva och miljöskadliga företagsstöd och andra skattesnedvridningar, trots att de enligt sakkunniga är ett av de största hindren för den ekonomiska produktivitetsutvecklingen.

Behovet av ekonomiska reformer är stort. Samtidigt bör planeringen av de offentliga finanserna utvecklas så att miljökriserna beaktas noggrannare. I planen för de offentliga finanserna saknas för närvarande information om ekologisk hållbarhet och om ekonomiska verktyg som gynnar hållbarheten.

Den finanspolitiska linjen

Regeringen stramar åt finanspolitiken trots att det ekonomiska läget redan är utmanande. Utöver de tidigare nedskärningarna vidtar regeringen nya stora anpassningsåtgärder. Det finns en risk för att dessa extra anpassningsåtgärder nästa år kommer att förlänga recessionen ytterligare.

Regeringen har äntligen reagerat på att skatteuttaget minskar. Det viktigaste skattebeslutet är att den allmänna momssatsen höjs från 24 procent till 25,5 procent. Allmänt taget kan en höjning av mervärdesskatten anses vara en lämplig metod att anpassa ekonomin, men så som den används i regeringens sparpaket är den problematisk på många sätt.

För det första drabbar höjningen av mervärdesskatten särskilt låginkomsttagarna och är till sin karaktär regressiv. Vill man höja mervärdesskatten måste man samtidigt stödja låginkomsttagarna och lindra effekterna av höjningen. Regeringen gör dock tvärtom och riktar nedskärningar till dem som har de allra lägsta inkomsterna. Regeringen har redan tidigare fryst indexen för flera förmåner.

För det andra läggs höjningen av den allmänna momssatsen ovanpå de andra skärpningarna av momsen. Regeringen har redan tidigare beslutat höja de lägre momssatserna, vilket drabbar till exempel kultursektorn. Samtidigt tänker regeringen slopa skattelättnaden vid momsskyldighetens nedre gräns och hålla den nedre gränsen för verksamhet i liten skala oförändrad. De samlade skattehöjningarna slår särskilt hårt mot små företag, eftersom alla företagare inte kan föra över skattehöjningen direkt på priserna. Många småföretagare hamnar i en oskälig situation.

För det tredje är särskilt tidpunkten för höjningen oroväckande. Det ekonomiska läget är för närvarande svagt. Det finns en uppenbar risk för att regeringens förhastade beslut leder in Finlands ekonomi i en allt djupare recession, när momshöjningen i värsta fall minskar efterfrågan. I det rådande konjunkturläget bör höjningen skjutas upp och företagen ges mer tid att förbereda sig.

Tidpunkten för momshöjningen har motiverats med att man därigenom undviker förfarandet vid alltför stora underskott i EU. Det är visserligen bra att undvika förfarandet, men det är inte förnuftigt att förvärra det ekonomiska läget i Finland för att göra det. Trots att EU:s regelverk har förändrats är det osannolikt att förfarandet leder till sanktioner. Vid underskottsförfarandet måste Finland sannolikt endast lämna in en plan för de framtida anpassningsåtgärderna till kommissionen.

I stället för att höja momsen så kraftigt kunde regeringen ha skurit ner på de direkta företagsstöden och skattestöden. Det skulle ha stärkt statsekonomin och miljön och på lång sikt höjt produktivitetsnivån. Låg produktivitet är en av de största ekonomiska utmaningarna i landet. Regeringen kunde också ha gått in för en grön skattereform som sätter rätt pris på verksamhet som är skadlig för miljön. Förorening av miljön skulle då inte längre ge någon konkurrensfördel, utan företagsverksamheten skulle styras i en riktning som är hållbar med tanke på miljön.

Regeringen rör inte heller vid skattesnedvridningar, såsom beskattningen av utdelningar från onoterade bolag, trots att de sakkunniga rekommenderar en reform av systemet.

Klimat- och naturpolitiken

Skattelättnader för fossila bränslen och förorenande bilar, nedskärningar i anslagen för klimatåtgärder samt bland annat miljöskatten på elbilar ökar alla beslutsenligt på utsläppen. Regeringens åtgärder äventyrar uppnåendet av Finlands klimatåtaganden, vilket kan leda till höga kostnader senare, om ersättande utsläppsminskningar måste göras på dyrare objekt eller om utsläppsrätter måste köpas av andra länder. Regeringen skär också betydligt ned finansieringen för naturvård i strid med Finlands åtagande att stoppa förlusten av biologisk mångfald före 2030.

Det är problematiskt att det i planen inte heller anvisas något tillskott för att stärka kolsänkorna i skogarna. Finlands klimatmål baserar sig på tillräckliga kolsänkor. Vid planeringen av klimatpolitiken har man antagit att nivån på nettosänkan inom markanvändningssektorn är -21 miljoner ton CO_2-ekvivalenter 2035. Finland har inom ramen för EU:s LULUCF-förordning förbundit sig till att nivån på kolsänkan inom markanvändningssektorn är 17 miljoner ton CO_2-ekvivalenter. Efter att alltid ha varit en kolsänka blev markanvändningssektorn dock en

nettoutsläppskälla år 2021. Enligt de nya snabbestimaten var markanvändningssektorn år 2023 nätt och jämnt en nettosänka (1,3 miljoner ton CO_2-ekvivalenter).

Användningen av skogarna och alltför höga avverkningsvolymer är en central faktor bakom minskningen av kolsänkan. Detta kan man reagera på till exempel genom att sänka avkastningsmålet för Metsähallitus Metsätalous Oy och den vägen gå in för måttfulla avverkningar. Men några sådana åtgärder finns inte i planen för de offentliga finanserna.

Med tanke på skogarnas och skogsnaturens biologiska mångfald är det nödvändigt att rikta avverkningar endast till områden där det inte finns skog som är särskilt värdefull med tanke på naturen. Särskilt i södra Finland är de värdefulla skogarna få och samtliga borde skyddas.

Utsläppen från torvmarker, även torvmarksskogar, kan stödjas också genom att restaurera och avveckla dikningar. Inte heller här anvisas tilläggssatsningar, men däremot har regeringen försvagat restaureringen bland annat genom att minska resurserna för genomförandet av Helmi-programmet. Ett mycket viktigt steg i fråga om torvmarksskogar vore att reformera stöden till skogsbruket så att de stöder viktiga klimat- och naturmål.

Det står klart att om regeringens nedskärningar i naturskyddet inte återtas, kan Finland inte fullgöra sina åtaganden i anslutning till förlusten av arter. Exempelvis har Naturpanelen konstaterat att artförlusten inte kan stoppas utan avsevärda tilläggssatsningar på naturvård.

Sysselsättningspolitiken

Den stora stötestenen i regeringens sysselsättningspolitik hänför sig till arbetskraftsinvandring. De sakkunnigas budskap är klart: utan arbetskraftsinvandring kan Finlands ekonomi inte fås på en hållbar grund.

Finland konkurrerar med andra europeiska länder om kompetent arbetskraft, och där sänder varje åtgärd som försvagar invandringen fel signal. Regeringen skärper till exempel villkoren för naturalisation och tvingar experter att lämna landet om de inte hittar en ny arbetsplats inom sex eller tre månader. Enligt en enkät som gjorts av nätverket Specialist in Finland är åtstramningen av villkoren för naturalisation nästan lika kritisk för internationella experter bosatta i Finland som den regel på tre och sex månader som regeringen planerar.

I många europeiska länder bedrivs för närvarande en sysselsättningspolitik som är helt motsatt. Exempelvis Tyskland har beslutat att sänka kravet på boendetid från åtta till fem år, medan Finland håller på att höja det från fem till åtta år.

I planen för de offentliga finanserna minskas också de ersättningar som betalas till kommunerna för främjande av integration. En försämrad integration kan på längre sikt också leda till att sysselsättningen försvåras.

Det finns dessutom många andra sysselsättningsåtgärder som regeringen försummar. Exempelvis kan sjukpensionerna minskas genom en omfattande terapigaranti, satsningar på att sysselsätta

personer med anpassad arbetsförmåga, utökade lågtröskeltjänster och ett starkare arbetarskydd för arbetstagarna mot psykosocial belastning.

Jämlikhet och likvärdighet

Som diskrimineringsombudsmannen påpekar finns det fortfarande behov av en färdplan för att stärka arbetslivsdelaktigheten för personer med funktionsnedsättning. För arbetet mot människohandel och våld mot kvinnor behövs inte bara resurser utan också strukturer, eftersom våld mot kvinnor fortfarande är ett centralt problem med avseende på de mänskliga rättigheterna och jämställdheten i Finland. Dessutom bör reformen av sysselsättningstjänsterna stärka jämlikheten i arbetslivet och man måste vinnlägga sig om att organen för jämlikhet kan fungera. Tillräckliga resurser måste tryggas för jämställdhetsombudsmannens verksamhet.

Dessutom bör man i högre grad fokusera på att främja möjligheterna att förena arbete och familj samt på att bekämpa diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet. Arbetstagarnas familjeledigheter och de fungerande småbarnspedagogiska tjänster som samhället erbjuder är väsentliga i detta avseende. Trots reformen av familjeledigheterna har vården en könssegregerad karaktär och den inverkar särskilt på kvinnors möjligheter att delta i förvärvsarbete. En eliminering av diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet på arbetsmarknaden skulle främja jämställdheten och kan bedömas ha positiva konsekvenser också för sysselsättningen.

I planen för de offentliga finanserna föreslås också ett flertal ändringar i välfärdsområdenas verksamhet och finansiering. Det är viktigt att bedöma vilka eventuella konsekvenser sänkningen av behörighetsvillkoren har för arbetsmarknadsställningen och löneutvecklingen för socialarbetare, som till största delen är kvinnor, inom den kvinnodominerade social- och hälsovårdssektorn.

Regeringens nedskärningar riktas fortfarande orättvist. Höjningen av den allmänna mervärdesskatten från 24 till 25,5 procent riktas till låg- och medelinkomsttagare. Detta är orättvist särskilt i en situation där indexen för många förmåner har frysts genom tidigare beslut. Samtidigt leder skattebesluten bland annat i fråga om förvärvsinkomster och pensioner till att de som har de högsta inkomsterna i detta svåra ekonomiska läge betalar relativt sett minst i tillägg.

Regeringens nedskärningar fokuserar på tjänster och trygghet som låginkomsttagare och utsatta personer behöver. Regeringen skär ner betydande summor för exempelvis social- och hälsovårdstjänsterna, utbildningen, utkomstskyddet för arbetslösa och bostadsbidraget. Enbart de nedskärningar i den sociala tryggheten som det fattades beslut om år 2023 kommer att öka antalet låginkomsttagare med 51 000 vuxna och 17 000 minderåriga under 2024. De ytterligare besparingsåtgärder som beslutades vid ramförhandlingarna kommer sannolikt att ha likartade följder.

Tilläggssatsningarna på unga, såsom terapigarantin för barn och unga och engångssatsningen på fem miljoner euro på arbetet mot mobbning i skolan, är bara plåster i situationer där man inte ingriper i orsakerna till problemen. Regeringens beslut fördjupar bristen på delaktighet och

ojämlikheten och ökar den inverkan som barnens och de ungas bakgrund har på möjligheterna att delta.

Utbildning och forskning

Regeringen beslutade vid ramförhandlingarna att begränsa avgiftsfriheten för andra stadiet till det kalenderår under vilket den unga fyller 18 år. Det innebär att avgiftsfriheten för flertalet upphör innan examen på andra stadiet är slutförd. Den förra regeringen ville se till att andra stadiet slutförs genom att avgiftsfriheten för läromedlen utsträcktes till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. Därefter har avgiftsfriheten kunnat förlängas på de grunder som anges i lagen. Det beslut som nu fattas kan leda till att studierna avbryts på andra stadiet.

Regeringen skär ner yrkesutbildningen med 100 miljoner euro från och med 2025. Nedskärningen riktas enligt regeringen till yrkesutbildning för vuxna som redan avlagt examen. Finland behöver mer välutbildat folk från daghem till företag inom grön teknik. Därför är regeringens betydande nedskärningar i utbildningen till exempel inom yrkesutbildningen ytterst skadliga. Nedskärningarna i yrkesutbildningen drabbar särskilt dem som vill byta yrke mitt i sin yrkeskarriär. Tvärtom bör det kontinuerliga lärandet stärkas i denna situation. Även om den modell för vuxenutbildningsstöd som är inriktad på ett begränsat antal sektorer är välkommen är den inte tillräcklig för att förbättra situationen.

I planen för de offentliga finanserna konstateras det att finansieringsmodellen för gymnasieutbildning förnyas så att de sporrar till att ordna högklassig och ändamålsenlig utbildning på ett kostnadseffektivt sätt och så att tillgången till utbildning kan tryggas i olika delar av landet. I finansieringsmodellen kvarstår dock ett nedskärningselement som minskar statens ansvar för kostnaderna för att ordna utbildning med cirka 100 miljoner euro per år. De nedskärningar i finansieringen som gjorts har redan tidigare tvingat utbildningsanordnarna att sänka sina kostnader, vilket samtidigt leder till att den prestationsbaserade delen av finansieringen minskar.

Universitetens och yrkeshögskolornas basfinansiering bör stärkas, men det kommer inte att ske någon ökning av den. FoU-finansieringen bör också riktas till basfinansieringen av högskolorna. Riktlinjer för detta har också dragits upp i den parlamentariska rapporten från arbetsgruppen för forskning och utveckling. Också i regeringsprogrammet konstateras det att ökningarna av FoU-finansieringen också riktas till grundforskning vid universitet och yrkeshögskolor.

I konsekvensbedömningar som gjorts av social- och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd har de studerande nämnts som en av de värst drabbade grupperna till följd av regeringens nedskärningar. Regeringen fryser indexhöjningarna av studiepenningen under 2025–2027. Detta minskar avsevärt studiestödets köpkraft, incitamentet att få tillräckligt med studiepoäng sjunker och behovet av att prioritera arbete framför studierna ökar.

Dessutom återför regeringen de studerande från det allmänna bostadsbidraget till studiestödets bostadstillägg från och med den 1 augusti 2025, vilket avsevärt försämrar de studerandes försörjning. Enligt uppskattning kan överföringen av studerande till studiestödets bostadstillägg innebära en nedskärning på upp till 134,10 euro per månad för en studerande som bor i

Helsingfors. Med beaktande av tidigare nedskärningar minskar stödet för boende för studerande som bor i Helsingfors med upp till 205,60 euro per månad.

Nedskärningarna från organisationerna är nedskärningar i sysselsättningen. Också den kulturpolitiska redogörelsen utarbetas i en situation där regeringen skär ner resurserna inom den arbetsintensiva konst- och kulturbranschen. Vilket budskap sänder de redan gjorda nedskärningarna, och de planerade återkommande nedskärningarna med konsekvenser långt in i framtiden, till dem som är intresserade av konst och kultur eller till dem som önskar sig ett yrke inom branschen, till barnen och ungdomarna?

I denna situation beslutade regeringen att öka och påskynda de nedskärningar som tidigare planerats för undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Det är fortfarande oklart hur nedskärningarna kommer att inriktas på kulturområdet, statsandelssystemet och det fria fältet.

Besparingarna 2025 stiger till 75 miljoner euro och besparingarna 2026 till 150 miljoner euro. Det finns inte vetskap om ytterligare besparingar för 2027 och 2028 jämfört med tidigare beslut. De exakta allokeringarna av nedskärningarna görs i samband med den kommande budgetberedningen.

Välfärdsområdena och social- och hälsovårdstjänsterna

Regeringens nya nedskärningar inom social- och hälsovårdssektorn undergräver grunden för social- och hälsovården och äventyrar medborgarnas tillgång till de lagstadgade tjänsterna. Regeringen försämrar avsevärt vårdgarantin inom primärvården till tre månader från nuvarande två veckor och vårdgarantin inom mun- och tandvården från fyra månader till sex månader. Även om läget för den offentliga primärvården varierar mellan välfärdsområdena, har tillgången till vård förbättrats i och med att vårdgarantin skärpts.

De miljoner som sparats in från vårdgarantin dras på motsvarande sätt av från välfärdsområdenas finansiering. I planen för de offentliga finanserna behandlas dock inte hur sparåtgärderna påverkar välfärdsområdenas verksamhet, ekonomi eller tillhandahållandet av de tjänster som patienterna behöver. Det är dock klart att välfärdsområdenas redan strama ekonomiska läge försämras ytterligare på grund av ändringarna i lagstiftningen om vårdgarantin. Försämringen av vårdgarantin kommer sannolikt också att påverka tillgången till primärvårdstjänster.

För att det ska vara möjligt att genomföra vårdgarantin för tre månader till lägre kostnader än vårdgarantin för 14 dagar, krävs det att personalresurserna minskas. Samtidigt minskar dock inte antalet patienter. Hälsoproblemen blir inte bättre i köer. Detta försämrar tillgången till tjänster på basnivå och ökar trycket på dyr specialiserad sjukvård. Det är alltså klart att den eftersträvade besparingen inte uppnås genom en ändring av vårdgarantin.

Samtidigt höjs FPA-ersättningarna för privat sjukvård med 335 miljoner euro under regeringsperioden. Åtgärden påverkar inte köerna inom primärvården, eftersom den endast gynnar dem som har tillgång till privata tjänster på grund av hälsoproblemens art eller sin förmögenhet.

Betänkande FiUB 7/2024 rd
Reservation 3

Regeringen försvagar barnens, de ungas och familjernas möjligheter att få stöd i svåra livssituationer genom att göra nedskärningar på 100 miljoner euro i socialservicen genom att begränsa tjänsteutbudet. Detta gäller till exempel rådgivningarna för uppfostran och familjer, familjearbetet, hemservicen för barnfamiljer samt kuratorstjänster inom elevvården. Avgränsningen av serviceutbudet inom socialvården drabbar utsatta barnfamiljer, äldre, personer med funktionsnedsättning samt personer med psykiska problem och missbruksproblem, och kommer att öka behovet av och kostnaderna för barnskydd och andra korrigerande tjänster.

I planen för de offentliga finanserna tidigareläggs och minskas nedskärningarna i understödet till social- och hälsovårdsorganisationerna. De kraftiga nedskärningarna i understödet försvagar avsevärt organisationernas möjligheter att erbjuda förebyggande arbete och stöd till förmån för de svagaste. Nedskärningarna kommer endast att öka kostnaderna för social- och hälsovårdstjänsterna, servicebehovet och människornas illamående, när det förebyggande stödet till exempel vid psykiska problem, mobbning och offer för våld i hemmet minskar.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande:

1. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att genomföra en grön skattereform.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar de orättvisa nedskärningarna som drabbar barn och unga och att regeringen vidtar åtgärder för att minska barnfamiljsfattigdomen och de ungas psykiska ohälsa.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa att social- och hälsovårdstjänsterna fungerar och att man får tillgång till dem tillräckligt snabbt.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar nedskärningarna i utbildning, kultur och ungdomsarbete och vidtar åtgärder för att höja utbildningsnivån.

5. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa en generationsöverskridande rättvisa.

6. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar omedelbara åtgärder för att minska klimatutsläppen, öka kolsänkorna och stoppa förlusten av biologisk mångfald.

7. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att påskynda arbetskraftsinvandringen.

8. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar nedskärningarna i det civila samhället för att säkerställa ett starkt civilt samhälle.

Helsingfors 6.6.2024

Krista Mikkonen gröna

Reservation 4 /vänst

Motivering

Finland har länge varit inne i en recession, och sedan slutet av sommaren 2023 har bruttonationalprodukten krympt varje månad med undantag av februari i år. Arbetslösheten ökar kraftigt och konkurserna har ökat.

Enligt sakkunnigbedömningar kan en vändning till det bättre ske i slutet av 2024 eller i början av 2025. Det vore viktigt att också regeringens politik stöder den ekonomiska återhämtningen och sysselsättningen. Tyvärr gör inte regeringens budget för 2024 och planen för de offentliga finanserna för 2025—2028 det, utan de innehåller tvärtom åtgärder som ökar risken för att recessionen drar ut på tiden. Den ekonomiska återhämtningen hotas av en finanspolitik som inte ligger rätt i tiden, av momshöjningen mitt i en lågkonjunktur, av det fria fallet inom byggbranschen och av alla beslut som minskar köpkraften hos dem som har de lägsta inkomsterna.

I planen för de offentliga finanserna eftersträvar regeringen ytterligare anpassningar på cirka tre miljarder euro före utgången av regeringsperioden. Ungefär hälften av anpassningen utgörs av utgiftsnedskärningar, medan resten härrör från skatteändringar. Detta kommer utöver den anpassning på sex miljarder euro som uppställts som mål i regeringsprogrammet. Regeringens uttalade mål är med andra ord att de offentliga finanserna ska stärkas med nio miljarder euro under regeringsperioden, vilket regeringen hoppas kommer att stabilisera skuldkvoten i de offentliga finanserna. Men likväl ökar skuldkvoten också enligt regeringens egen prognos.

Det är mycket möjligt att den bedömning av anpassningsåtgärdernas konsekvenser för den ekonomiska tillväxten, sysselsättningen, skatteinkomsterna och därmed också underskottet i de offentliga finanserna som ligger till grund för regeringens plan för de offentliga finanserna är överoptimistisk. Regeringen bedömer att den så kallade finanspolitiska koefficienten är 0,5, vilket är klart mindre än vad som har observerats i forskningslitteraturen och vad som vanligen antas i planeringen av den ekonomiska politiken och i finansministeriets egna bedömningar. Det innebär att en åtstramning av finanspolitiken med en procent skulle minska bruttonationalprodukten med bara en halv procent. Finansministeriet har själv vanligen använt en standardkoefficient, och under en recession kan koefficienten vara rentav två.

Om åtstramningens negativa inverkan som finanspolitiken har på den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen har underskattats — vilket kan anses sannolikt — har regeringens beslut om åtstramning av finanspolitiken större negativa effekter på den ekonomiska tillväxten och skuldsättningen än vad som antagits i planen för de offentliga finanserna.

Empiriska undersökningar visar att åtstramningar av finanspolitiken i allmänhet inte lett till minskad skuldkvot. Däremot hindrar åtstramningen den ekonomiska tillväxten, fördjupar och förlänger möjligen recessionen, leder till att konjunkturarbetslösheten blir långvarig och försvagar också permanent utvecklingen av ekonomins produktionspotential — dvs. förutsättningarna för ekonomisk tillväxt. Därför bör stärkandet av de offentliga finanserna

framför allt fokusera på att främja en hållbar tillväxt och en rättvis omställning. De offentliga finanserna fås inte på rätt köl genom nedskärningar.

Det största problemet för Finlands ekonomi är för närvarande att den totala efterfrågan är otillräcklig. Också företagen nämner i enkäterna uttryckligen bristen på efterfrågan som den största utmaningen. Mest konkret syns situationen inom byggbranschen, som regeringen inte har kunnat hantera på det sätt som den förutsätter. Sammantaget lämpar sig regeringens snabbt åtstramande finanspolitiska linje dåligt för det rådande läget.

På längre sikt är det med tanke på minskningen av underskotten viktigt att säkerställa en positiv utveckling av totalproduktionen, förbättra produktiviteten inom samhällsekonomin, säkerställa en tillräcklig beskattningsnivå samt förbättra försörjningskvoten, i vilket en ökning av den invandringsbaserade sysselsättningen har en betydande roll.

Regeringen bör nu satsa betydligt mer på forskning och kompetens samt på en aktiv industripolitik som påskyndar en rättvis omställning, förbättrar produktiviteten och vår konkurrenskraft samt skapar goda arbetstillfällen.

Regeringens anpassningsåtgärder försvagar välfärden

En mycket stor del av de egentliga nedskärningarna i planen för de offentliga finanserna drabbar den sociala tryggheten, basservicen och de centrala välfärdsstatsstrukturerna, vilket har allvarliga konsekvenser — särskilt med beaktande av de nedskärningar som redan slagits fast och den rådande finansierings- och personalbristen inom social- och hälsovården. Lågtröskeltjänsterna skärs ner och tillgången till vård försvåras. Socialvården, det vill säga tjänsterna för de mest utsatta, kommer att skäras ner med 100 miljoner euro utan någon plan för hur nedskärningen ska riktas eller insikt om dess konsekvenser. Minimidimensioneringen av personalen inom dygnetruntvården försämras. Det blir allt dyrare att bli sjuk samtidigt som förmånerna försvagas.

Det är beskrivande att nedskärningen av de offentliga tjänsterna försvaras med att det "måste" göras, samtidigt som regeringen har råd att öka de ineffektiva FPA-ersättningarna för privat vård, som av de sakkunniga kritiseras bland annat för att de inte stöder kontinuiteten i vården. Höjningen av FPA-ersättningarna gagnar framför allt höginkomsttagarna och den privata hälso- och sjukvården.

Regeringens politik verkar handla om en bredare historisk förändring på systemnivå där den finländska välfärdsstaten avvecklas och arbetstagarnas ställning försämras på ett sätt som saknar motstycke. Dessutom ökar regeringens skatteändringar — av vilka den överlägset viktigaste är höjningen av momsskattesatserna — också inkomstskillnaderna och försvårar ställningen särskilt för låginkomsttagarna. I ljuset av planen för de offentliga finanserna kommer inkomstbeskattningen för dem som har de högsta inkomsterna att ytterligare lindras betydligt under regeringsperioden.

Planen för de offentliga finanserna innehåller också betydande nedskärningar bland annat i yrkesutbildningen, förmånerna, utvecklingssamarbetet, projektreserveringen för trafikprojekt,

statens omkostnader och statsunderstöden. Dessa nedskärningar läggs till tidigare beslutade nedskärningar och försämringar i den sociala tryggheten.

En betydande del av regeringens anpassningsmål på nio miljarder vilar enligt åtskilliga sakkunniga på en mycket osäker grund och baserar sig närmast på regeringens önskemål om den kommande sysselsättningsutvecklingen eller effektivitetsbesparingarna. Exempelvis den försvagning av arbetsvillkoren och den sociala tryggheten som regeringen kallar för "strukturella åtgärder" väntas öka sysselsättningen med motsvarande 2 miljarder euro, vilket inte kan anses särskilt trovärdigt. Däremot ökar åtgärderna ojämlikheten och fattigdomen.

Enligt regeringsprogrammet ska välfärdsområdenas och kommunernas utgifter också minskas med en miljard euro. Dessa är dock i huvudsak beroende av områdenas och kommunernas egna beslut, och regeringen kan inte direkt påverka dem. Med beaktande av det allvarliga finansieringsunderskottet inom social- och hälsovårdstjänsterna kan dessa "besparingar" i viss mån anses vara teoretiska. I den nu aktuella planen för de offentliga finanserna 2025—2028 har sådana "utvecklingsåtgärder för välfärdsområdena" (önskad effekt 900 miljoner euro) eller en minskning av kommunernas indexfinansiering (önskad effekt 100 miljoner euro) inte inkluderats i regeringens sammandrag över de totala anpassningsåtgärderna — antagligen på grund av den osäkerhet de är förknippade med. Det bör noteras att många grundläggande tjänster, såsom social- och hälsovårdstjänster och utbildning, är lagstadgade och att rätten till dem är tryggad i grundlagen.

Regeringen har dessutom strävat efter att "spara in" på social- och hälsovårdstjänsterna genom att sänka kvalitetskraven, det vill säga servicenivån, vilket i planen för de offentliga finanserna kallas "minskning av uppgifter". I praktiken betyder detta till exempel att urvattna vårdgarantin och pruta på personaldimensioneringen inom dygnetruntvården.

Det är mycket oklart vilken inverkan dessa åtgärder har på de offentliga finanserna på längre sikt. Att människor inte får den vård och omsorg de behöver kan bli dyrare för de offentliga finanserna än regeringens kortsiktiga sparmål.

Också regeringens besparingar i synnerhet inom vuxenutbildningen kan bli kostsamma när kompetensen och matchningen på arbetsmarknaden försämras. Motsvarande dynamik gäller också nedskärningarna i den sociala tryggheten i den mån de försvagar incitamenten för deltidsarbete och styr människor till den stödform som sporrar minst, dvs. utkomststöd, och bort från tillväxtcentra. Risken för arbetslöshet och i värsta fall utslagning ökar.

Dessutom bör det noteras att regeringen har för avsikt att sälja en betydande mängd produktiv offentlig egendom och med dessa inkomster finansiera grundutgifter som reparation av vägar och projekt samt höjning av FPA-ersättningen för privat vård. Dessa förluster av offentlig egendom och framtida kapitalinkomster har inte beaktats i skuldkalkylerna.

Regeringens finanspolitiska linje ökar ojämlikheten och försvagar välfärdsstaten, men den visar också likgiltighet för bekämpningen av klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald. Utifrån regeringens linje kan Finland inte nå sina klimat- och miljömål. Underlåtenheten i fråga

om klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald medför också betydande ekonomiska risker under de kommande åren.

De grundläggande utmaningarna i Finlands offentliga finanser hänför sig till befolkningens åldrande, den dåliga produktivitetsutvecklingen och den försvagade skattebasen. I anslutning till detta är regeringens lösningar tämligen obetydliga eller obefintliga. Sammantaget är regeringens nedskärningar i kombination med ändringarna i beskattningen och lagstiftningen skadliga ur såväl social och ekologisk som samhällsekonomisk synvinkel.

Också Vänsterförbundet ser det som nödvändigt att balansera upp de offentliga finanserna. Det måste dock göras på ett sätt som inte hotar välfärdsstatens grundläggande strukturer och fördjupar inkomstskillnaderna eller försämrar ekonomins prestationsförmåga. Vänsterförbundets alternativ fokuserar på en rättvis skatteanpassning och på att påverka de bakomliggande orsakerna till de ekonomiska problemen. När det gäller produktiviteten är det viktigt att satsa på utbildning och forskning på alla nivåer samt på en verkningsfull och hållbar omställning inom industri- och innovationspolitiken. De sakkunniga som utskottet hört har också noterat Finlands exceptionellt låga investeringar i immateriellt kapital som en faktor som bromsar produktiviteten. Regeringen bör svara på även denna oro.

Den skattepolitiska linjen måste läggas om

Beskattningen ska trygga finansieringen av välfärdssamhället, jämna ut förmögenhets- och inkomstskillnader och styra beteendet i en riktning som leder bort från skadliga och ohållbara förfaringssätt. Den grundläggande utgångspunkten är att skatt ska betalas enligt betalningsförmåga och att jämförbara fall ska behandlas på samma sätt.

Enligt finansministeriets senaste bedömning kommer minskningen av den totala skattegraden inte att vara lika stor under ramperioden som i tidigare bedömningar. Bedömningen är dock förenad med betydande osäkerhetsfaktorer och de faktiska skatteuttagen kan bli betydligt mindre än vad som antas i dag. Regeringen bör säkerställa att stärkandet av skatteinkomsterna har en betydande roll när det gäller att förbättra saldot i de offentliga finanserna och att skatteuttaget inte kan sänkas.

Det är i och för sig positivt att regeringen vid ramförhandlingarna identifierade behovet av att också utnyttja beskattningen för att stärka de offentliga finanserna. Men de skattemedel som regeringen valt träffar inte målet. Den stora momshöjning som regeringen beslutat om är inte motiverad, eftersom den drabbar låginkomsttagare hårdast och är oförnuftig i synnerhet i ett läge där medborgarnas köpkraft också i övrigt har försvagats. Momshöjningen i kombination med höjningen av de lägre momssatserna och slopandet av skattelättnaden vid momsskyldighetens nedre gräns utan kompenserande åtgärder är ett förödande slag för många företag på hemmamarknaden.

Det finns alternativ. Regeringen ingriper dock inte ens i de uppenbara missförhållandena i vårt skattesystem, såsom det oskäliga skattestödet till ägare av onoterade företag, skattefriheten för enorma aktieutdelningar till utlandet eller kryphål som gör det möjligt att undvika beskattning i Finland. Regeringens skattepolitik ökar därför skillnaderna i inkomst och förmögenhet.

Regeringens skattestrategi är också förödande med tanke på klimatet och miljön. Beskattningen av fossil energi lindras, vilket leder till ökade utsläpp och till att våra klimatmål blir allt svårare att nå. Dessutom görs ingenting åt de miljömässigt ohållbara skattestöden.

Vänsterförbundets alternativ täpper till kryphålen i skattesystemet, stärker skattebasen, skärper beskattningen av stora förmögenheter och kapitalinkomster och stärker miljöstyrningen av beskattningen på ett rättvist sätt.

En mer ansvarsfull ägarpolitik

Enligt det ägarpolitiska principbeslut som statsrådet godkände den 23 maj 2024 har regeringen som mål att helt avstå från A-kruunu Oy, som producerar hyresbostäder till skäligt pris, samt att avsevärt minska statens minimiinnehav i bolag av strategiskt intresse; det gäller VR (ändring av minimiinnehav 100 % - > 50,1 %), Finavia (100 % - > 50,1 %), Posti Group (50,1 % - > 33,4 %) och Gasum (50,1 % - > 33,4 %).

I principbeslutet har definitionerna av strategiska ägarintressen inte förändrats och inte heller definitionerna av de samhälleliga uppgifterna för bolag med specialuppgifter. Till vissa delar kan motiveringen till ett starkt ägarskap snarare anses ha stärkts. Till exempel företag som VR, Fortum, Neste, Finnair och Finavia kunde och borde ha en betydligt viktigare roll när det gäller att genomföra en hållbar strukturomvandling och stärka regionernas livskraft, vilket också skulle ha motiverat en ändring av statens ägarintressen utifrån detta mål och behov.

Det bör noteras att inte ens en andel på 50,1 procent fullt ut tryggar huvudägarens intressen och makt och att den inte säkerställer att bolagets verksamhet i sin helhet tjänar statens mål som huvudägare. När andra ägare kommer med i ett bolag som VR försvagas sannolikt statens förmåga att styra bolaget på ett sätt som beaktar de samlade samhällsaspekterna, och i bolagets verksamhet betonas i stället ägarvärdet och intäkterna.

En fungerande, heltäckande järnvägstrafik till rimligt pris är en central offentlig tjänst, och tryggandet av spårtrafiken är en viktig uppgift för varje regering. Erfarenheterna av privatisering av statliga järnvägsbolag som VR i andra länder är nästan uteslutande dåliga. Den minskning av utsläppen från trafiken som krävs för en hållbar omställning samtidigt som regionernas tillgänglighet tryggas kan inte lyckas i Finland utan en beslutsam klimat- och trafikpolitik där det offentliga järnvägsbolaget har en central roll.

Nedskärningarna i understöden till den offentliga förvaltningen och organisationerna äventyrar demokratin

Vi är oroade över hur planen för de offentliga finanserna och mer allmänt regeringens politik påverkar de olika förvaltningsområdenas verksamhet och förmåga att fullgöra sina uppgifter. De omfattande och snabba nedskärningarna äventyrar en omsorgsfull och högklassig myndighetsberedning, en snabb och ändamålsenlig behandling av ärendena och tillgodoseendet av medborgarnas rättssäkerhet och är därför ett problem också med tanke på demokratin.

Den ytterligare nedskärningen av statsförvaltningens omkostnader med 150 miljoner euro per år enligt programmet för de offentliga finanserna kompletterar nedskärningsprogrammet på 243 miljoner euro enligt regeringsprogrammet. Regeringen tänker alltså skära ner den offentliga förvaltningen med upp till 400 miljoner euro under ramperioden, vilket oundvikligen innebär omfattande uppsägningar och nedläggningar av funktioner. Det regionala servicenätet för statens olika funktioner kommer att minska kraftigt.

Det är också statsfinansiellt kortsiktigt att skära ner på myndigheter som skatteförvaltningen eller tullen: nedskärningarna leder lätt till att avsevärt mer skatteinkomster faller bort än vad man försöker "spara" genom dem.

Ett aktivt och mångstämmigt civilsamhälle är en förutsättning för en fungerande demokrati. Det gör det möjligt för medborgarna att delta och påverka samhället, minskar ensamheten och stärker gemenskapen. I många avseenden är organisationerna också ett viktigt komplement till de offentliga tjänsterna.

Regeringen skär kraftigt i statsunderstöden och finansieringen av organisationer inom olika sektorer. Det gäller till exempel organisationer som producerar social- och hälsovårdstjänster eller främjar de mänskliga rättigheterna, fredsorganisationer, föreningar som utför demokratiarbete samt aktörer inom kultur och idrott. Regeringens systematiska angrepp på organisationsfinansieringen och därigenom på organisationernas verksamhetsbetingelser är oroväckande. Regeringens nedskärningar i organisationernas arbete hotar också att bli dyra, eftersom trycket på de offentliga tjänsterna ökar.

Vi behöver en bättre utbildnings- och forskningspolitik

En högklassig utbildning och fostran är en grundläggande rättighet för var och en. Satsningar på småbarnspedagogik, utbildning och forskning stärker också välfärden, sysselsättningen och produktiviteten. Kunniga och välmående människor är den viktigaste produktionsfaktorn i ekonomin.

Vänsterförbundet anser att man bör satsa klart mer på utbildning, forskning och produktutveckling än vad regeringen gör.

Exempelvis bör nedskärningarna i statsandelarna till kommunerna för utbildning, slopandet av vuxenutbildningsstödet och nedkörningen av det fria bildningsarbetet återtas. Nedskärningen i yrkesutbildningen enligt regeringens plan för de offentliga finanserna bör inte genomföras, och anslagen till grundskolorna och högskolorna bör ökas när behoven ökar. Vuxenutbildningsstödet bör återinföras.

Också regeringens plan att den avgiftsfria utbildningen på andra stadiet endast skulle pågå till det år då den unga fyller 18 år är oskälig inte bara för de ungas egen del utan också oändamålsenlig med tanke på såväl Finlands utbildningsmål som statsfinansiella mål. Beslutet kommer inte att leda till några verkliga besparingar. Förslaget måste dras tillbaka.

Regeringen skryter om att den "ökar" forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansieringen, men i själva verket handlar den bara i linje med den gällande FoUI-lagen, som avtalades parlamentariskt under den föregående regeringen. Det är oroväckande att regeringen verkar rikta en mindre del av finansieringen till högskolorna än tidigare. Vänsterförbundet anser att basfinansieringen av universiteten och yrkeshögskolorna bör stärkas och att den ökade FoU-finansieringen också bör riktas till finansieringen av högskolorna på det sätt som man kom överens om i förra periodens parlamentariska grupp. Det är viktigt att stärka högskolornas basfinansiering och grundforskning också om vi vill uppnå målet att antalet unga högskoleutbildade vuxna ska vara 50 procent av åldersklassen före 2030.

De studerande hör till de grupper som drabbas hårdast av regeringens nedskärningar. Regeringen fryser indexhöjningarna av studiepenningen 2025—2027, vilket i praktiken är en nedskärning. Dessutom försvagar regeringen avsevärt bostadstillägget för studerande. Samtidigt driver regeringen de studerande att ta allt större studielån. De studerandes oro för försörjningen är en av de viktigaste frågorna som försämrar välbefinnandet i ett läge där de psykiska problemen bland studerande har förvärrats betydligt. Den kraftiga försämringen av de studiesociala förmånerna minskar jämlikheten i utbildningen.

Det saknas en industripolitisk vision för den hållbara omställningen

Regeringen underlåter att göra nödvändiga investeringar i en hållbar omställning och erbjuder inte heller draghjälp för att lösa den djupa krisen i byggnadsindustrin, trots att det finns starka konjunkturpolitiska och kostnadseffektivitetsbaserade motiveringar för detta. Samtidigt som staterna på andra håll i Europa, liksom till exempel i Förenta staterna, satsar enorma summor på den hållbara omställningen och digitaliseringen samt att förbättra den strategiska autonomin, konkurrenskraften och sysselsättningen, håller Finlands regering fast vid det allt mindre trovärdiga antagandet att marknaden är allsmäktig.

Det nya investeringsincitament för stora projekt inom ren industri som regeringen beslutade om vid ramförhandlingarna kan, om det genomförs rätt, vara ett positivt verktyg som påskyndar en hållbar omställning inom industrin. Investeringsincitamentet i form av skatteavdrag måste dock genuint påskynda nya investeringar i högre grad än de befintliga planerna. Det måste också vara produktivt med tanke på de offentliga finanserna och riktas till projekt för en genuint hållbar omställning.

Samtidigt som vår ekonomi lider av ett allvarligt produktivitetsproblem, är användningen av naturresurserna per capita i Finland mångdubbel i förhållande till den nivå som allmänt anses vara hållbar, och klart större än i EU i snitt eller i våra viktigaste jämförelseländer.

För att vårt mål om klimatneutralitet ska nås, förlusten av biologisk mångfald ska stoppas och användningen av naturresurser ska fås till en hållbar nivå krävs det en strategisk och systematisk industri- och samhällspolitik för den hållbara omställningen. Regeringen har dock ingen sådan vision eller ambition. Målen kommer inte att nås med den linje som regeringen intagit. Trots de ökande behoven minskar finansieringen av åtgärderna för hållbar omställning under ramperioden betydligt. Som det framgick vid utskottets sakkunnigutfrågning minskar anslagen för en hållbar omställning, inklusive främjande av naturskydd och klimatneutralitet, under ramperioden med

uppskattningsvis en fjärdedel. Trots det innehåller planen för de offentliga finanserna ingen samlad bedömning av hur denna kollaps påverkar det finska samhällets förmåga att upprätthålla eller påskynda omställningen till mer hållbara strukturer och system. Sambandet mellan målen för statsfinansernas hållbarhet och miljöhållbarheten bör vara betydligt starkare. Vid planeringen av de offentliga finanserna bör man i stor utsträckning också beakta olika hållbarhetsaspekter. Dessa bör vara minst lika avgörande i de politiska valen som de nu prioriterade målen för den ekonomiska tillväxten, sysselsättningsgraden och skuldkvoten. Till exempel har man vid statsrådets kansli länge samlat in rätt heltäckande uppgifter om utvecklingen av olika indikatorer för ekologisk och social hållbarhet, men detta arbete är i stor utsträckning åtskilt från planeringen och utvärderingen av den ekonomiska politiken.

Regeringen påstår att den måste skära i välfärdsstatens tjänster och den ekologiska välfärden på grund av underskottet i de offentliga finanserna. Inga nedskärningar kan dock göras i de ineffektiva företagsstöden. I synnerhet skatteutgifterna för stöd till vedeldning borde kunna ses över. Trä är en värdefull råvara oavsett om det växer i skogen eller är en högförädlad produkt eller en kolsänka med så lång livslängd som möjligt. Den industri som använder träbiomassa som energikälla styrs i fel riktning med skattestöd. Också stöden till tung industri, jordbruk och trafik bör på motsvarande sätt ses över så att de stöder hållbarhetsomställningen.

Konstgjord andning till förmån för oetisk och ekonomiskt olönsam pälsdjursuppfödning bör upphöra och pälsdjursuppfödning bör tvärtom förbjudas. Samtidigt bör farmarna och arbetstagarna inom branschen erbjudas stöd för övergång till nya näringar.

En mer verkningsfull miljö- och klimatpolitik

Regeringen håller fast vid Finlands mål om klimatneutralitet, men underlåter att vidta åtgärder för att uppnå målet. Regeringen fokuserar i sin klimatpolitik på att tala om möjligheterna till tekniska sänkor. Vi har dock ännu inte sett till några åtgärder eller pengar för att främja denna teknik, och de tekniska sänkorna är i vilket fall som helst till nytta för klimatet tidigast på 2030-talet. Verkningsfulla åtgärder behövs nu.

Sett till planen för de offentliga finanserna ter sig politiken för kolsänkor som den viktigaste klimatpolitiken under denna regeringsperiod. Avverkningsnivån bör sänkas, inte höjas. Utsläppen från torvmarker bör åtgärdas på många sätt, till exempel genom att ingripa i åkerröjning och införande av en förändringsavgift för markanvändning. Torvmarker bör beskogas, återvätas eller restaureras beroende på objektet. Regeringen har dock skurit ner stöden för våtmarksodling och beskogning, vilket är helt missriktad politik med tanke på stärkandet av sänkorna. När det gäller kolsänkor innebär statens passivitet också en betydande ekonomisk risk, eftersom Finland i sista hand måste fullgöra sina EU-förpliktelser genom att köpa sänkenheter av andra medlemsstater i EU.

Finansieringen av naturvården behöver höjas. Finansieringen av naturvården bör målmedvetet ökas för att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden. Instrumenten finns i huvudsak redan: det mycket populära Metso-programmet styr exempelvis på ett bra sätt skyddet av privatägd värdefull natur, genom Helmi-programmet skyddas och restaureras bland annat myrmarker och Nousu-programmet fokuserar på vattenvård. Trots detta har regeringen beslutat genomföra

historiska nedskärningar i finansieringen av naturvården, och artförlusten kommer inte att kunna stoppas.

Alla återstående gamla och orörda skogar eller motsvarande skogar bör skyddas. Regeringen Orpo gör också detta till en kortsiktig kostnadsfråga och försöker genom att strama åt kriterierna för gamla skogar undvika att skydda dessa sällsynta, ytterst värdefulla gamla naturobjekt på statlig mark. Enligt uppgifter som kom ut i offentligheten vid riksdagsbehandlingen av planen för de offentliga finanserna tänker regeringen genom sin politiska linje försvaga kriterierna för gamla skogar så mycket att det knappt alls finns något att skydda i södra Finland. Det är inte bara katastrofalt för den biologiska mångfalden i Finland utan står också i strid med regeringsprogrammet, där regeringen lovade att bereda "oberoende" kriterier.

Bostadspolitiken behöver en kursändring

Regeringens bostads- och boendepolitik är misslyckad, orättvis och också skadlig för samhällsekonomin.

Nedskärningarna i det allmänna bostadsbidraget, nedskärningen av investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov, begränsningen av ARA-produktionen, slopandet av finansieringen för bostadsrättsboende och slopandet av energistöden drabbar till många delar samma människor. I städerna och tillväxtorterna blir det allt svårare att klara sig när boendekostnaderna stiger. Regeringens politik förvärrar segregationen inom städerna. Samtidigt halveras resurserna för boenderådgivning, vilket leder till fler vräkningar och ökad bostadslöshet.

De massiva nedskärningarna i investeringsunderstöden för bostadsproduktion för grupper med särskilda behov, såsom personer med funktionsnedsättning, äldre och studerande, försvårar situationen för dessa grupper. Efter nedskärningarna räcker inte anslagen till för att trygga den tidigare nivån ens för de funktionshindrades del, trots att regeringen uttryckligen lovat att trygga ställningen för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen har också varit oförmögen att svara på byggbranschens historiska trångmål. Just nu hade det varit konjunkturpolitiskt motiverat och med tanke på kostnadseffektiviteten rätt tid att satsa på offentliga och offentligt finansierade nybyggnads- och reparationsprojekt, men regeringens blygsamma bidrag till sektorn har varit alldeles för litet alldeles för sent — särskilt med beaktande av regeringspolitikens allmänna linje. Arbetslösheten och konkurserna inom byggbranschen ökar.

Genom sin politik bromsar regeringen också upp en hållbar strukturomvandling inom byggsektorn, vilket var något som den förra regeringen i betydande grad satsade på. En stor del av den finansiering som hänför sig till detta körs eller har redan körts ner. Exempelvis energistödet har varit en populär och välriktad stödform särskilt för dem som bor i egnahemshus. Stödet har gett möjlighet att välja bort fossil energi, som blir allt dyrare, och på så sätt skydda sig mot ökade boendekostnader. Regeringen slopade hela understödet.

Betänkande FiUB 7/2024 rd
Reservation 4

Verksamhetsförutsättningarna för konst, kultur och idrott måste tryggas

Finlands kulturbudget är femte lägst i EU-länderna och den offentliga sektorns konsumtionsutgifter för kulturtjänster är under hälften jämfört med grannlandet Sverige. Det återspeglas inte bara i verksamhetsförutsättningarna för kultursektorn och kulturens tillgänglighet utan också i att antalet företag och arbetstillfällen samt exportvolymen inom den kreativa branschen är blygsamma i förhållande till de jämförbara länderna. Exempelvis i Sverige sysselsätter de kreativa branscherna mer än dubbelt så många människor som i Finland. Finland bör därför i fråga om kulturstöden närma sig de jämförbara länderna, såsom Sverige eller Danmark. Det skulle inte bara berika livet utan också vara samhällsekonomiskt förnuftigt: enligt utredningar ger de kreativa branscherna mångfaldig nytta i förhållande till statens satsningar, trots att många stödformer inte ens är avsedda att generera pengar.

Regeringen Orpo försvagar dock avsevärt verksamhetsförutsättningarna för dem som arbetar inom konst, kultur och kreativt arbete. I planen för de offentliga finanserna ökar och påskyndar regeringen de tidigare planerade nedskärningarna, vilket ytterligare försvårar situationen för aktörerna inom de kreativa branscherna och ökar de socioekonomiska och regionala skillnaderna i fråga om tillgång till kultur. Nedskärningarna drabbar också frilansare, självsysselsatta och aktörer inom det fria konstfältet, som också i övrigt ofta befinner sig i en svår ekonomisk situation och som också drabbas hårt av regeringens nedskärningar i den sociala tryggheten. Det inskränker den finländska konstens mångstämmighet och mångsidighet. Dessutom tänker regeringen slopa produktionsstöd för av-branschen, trots att det konstaterats vara verkningsfullt och kostnadseffektivt. Den riktning regeringen valt är skadlig för kultur och måste ändras.

Också idrott och motion lider av regeringens beslut att öka och påskynda nedskärningarna inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Enligt vissa bedömningar hotas finansieringen av idrott och motion av nedskärningar på nästan 15 procent 2025 och närmare 30 procent 2026 jämfört med finansieringen för 2023. Så stora nedskärningar i idrottsanslagen märks oundvikligen tydligt i möjligheterna att främja motion och idrott, såsom till exempel i nivån på understödet för byggande av statliga idrottsanläggningar. Statsunderstöden har en betydande roll i genomförandet av projekt som gäller byggande av idrottsanläggningar i kommunerna. Största delen av kommunerna bedömer redan nu att behovet av att iståndsätta idrottsanläggningar eller reparationsskulden är ett betydande problem i den egna kommunen. Dessutom råder det i många tillväxtcentrum brist på motionslokaler, såsom olika lokaler för inomhussport och därmed på träningsturer för många grenar. Nedskärningen av stödet till idrottsföreningarna äventyrar deras förutsättningar att erbjuda barn och unga möjlighet till hobbyer till skäligt pris.

Med tanke på samhällsekonomin är det också anmärkningsvärt att samhällets kostnader för alltför lite motion och stillasittande årligen uppgår till nästan fem miljarder euro. Regeringens nedskärningar hotar att medföra nya kostnader. Regeringen har dock inte bedömt dessa kostnader.

Den höjning av den allmänna momsen som planeras träda i kraft i september 2024 och den planerade höjningen på fyra procentenheter 2025 för varor och tjänster som nu faller inom momssatsen på 10 procent slår hårt också mot kultur och idrott. Att skattelättnaden vid den nedre gränsen för momsskyldigheten slopas utan att den nedre gränsen höjs försvårar också

försörjningen för många företagare inom den kreativa branschen. Vi kan inte stödja dessa ändringar.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

1. Riksdagen förutsätter att regeringen ändrar sin ekonomisk-politiska linje så att den främjar en utveckling som är hållbar såväl socialt som för miljön och de offentliga finanserna.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen dimensionerar finanspolitiken utifrån det aktuella konjunkturläget, den totala efterfrågan och investeringsbehovet i respektive situation så att en alltför stor eller tidsmässigt illa vald åtstramning av finanspolitiken inte försämrar hållbarheten i den finländska samhällsekonomin på längre sikt.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen i högre grad inkluderar främjandet av en hållbar strukturomvandling i samhället som en princip som styr statens ägarpolitik och att också de bolagsspecifika ägarintressena ses över för att främja detta mål.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen avstår från att sälja sådan statlig egendom som är strategiskt och samhällspolitiskt viktig.

5. Riksdagen förutsätter att regeringen inte säljer statens produktiva placeringstillgångar, om inte intäkterna från försäljningen på ett trovärdigt sätt kan ge den offentliga sektorn större avkastning än vad upprätthållandet av ägandet skulle ge, eller om innehavet i fråga inte står i strid med ansvarsprinciperna och de mer omfattande samhälleliga hållbarhetsmålen.

6. Riksdagen förutsätter att regeringen systematiskt bedömer de miljömässiga och sociala konsekvenserna av planen för de offentliga finanserna samt de årliga budgetarna och de centrala lagförslagen.

7. Riksdagen förutsätter att regeringen vid planeringen och uppföljningen av sin ekonomiska politik på alla plan utnyttjar och beaktar olika indikatorer för miljömässig och social utveckling.

8. Riksdagen förutsätter att regeringen sörjer för en omsorgsfull och högklassig myndighetsberedning och tillgodoseendet av medborgarnas rättssäkerhet genom att se till att det inom alla sektorer och nivåer inom den offentliga förvaltningen finns tillräckliga personalresurser och andra resurser som behövs för god förvaltning.

9. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen propositioner som stärker Finlands skattebas och statens skatteinkomster på ett rättvist sätt och som förebygger en minskning av skatteuttaget.

10. Riksdagen förutsätter att regeringen så snart som möjligt förelägger riksdagen en proposition som avsevärt minskar skattesubventionerna för ägare till icke-börsnoterade bolag.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen ökar progressionen i fråga om kapitalinkomsterna och säkerställer att inkomstbeskattningen i Finland i fortsättningen till alla delar är progressiv.

12. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition om en nationell skatt på värdeökning för privatpersoner, vilket förebygger skatteflykt i fråga om vår lagstadgade beskattning av kapitalinkomster och stärker vår skattebas.

13. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition om en allmän förmögenhetsskatt på stora förmögenheter.

14. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition om källskatt för sammanslutningar som är befriade från dividendskatt, såsom utländska placeringsfonder.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition genom vilken nivån på energibeskattningen årligen och utan något separat beslut justeras utifrån levnadskostnadsindexets utveckling. Propositionen bör garantera att punktskattens reella nivå och inverkan på miljöstyrningen hålls på minst samma nivå som föregående år och på så sätt bromsar minskningen av intäkterna från energiskatter.

16. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen propositioner som säkerställer att energi- och miljöbeskattningen och miljöstyrningen hålls på minst 2023 års nivå under hela regeringsperioden.

17. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition om en kompensationsmodell genom vilken effekterna av den skärpta beskattningen av fossil energi kan dämpas genom att en del av skatteintäkterna delas ut till medborgarna på ett sätt som jämnar ut inkomstskillnaderna.

18. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar sitt förslag om att höja den allmänna mervärdesskattesatsen från 24 procent till 25,5 procent.

19. Riksdagen förutsätter att regeringen höjer den nedre gränsen för mervärdesskattepliktig affärsverksamhet till 30 000 euro.

20. Riksdagen förutsätter att regeringen inte heller i framtiden höjer mervärdesskattesatsen för de varor och tjänster som i nuläget har en mervärdesskattesats

på 10 procent, såsom läkemedel, böcker samt kultur- och idrottstjänster och kultur- och idrottsevenemang.

21. Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt bereder och förelägger riksdagen ett åtgärdspaket för att stödja sysselsättningen och företagen inom byggbranschen.

22. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra tillgången till bostäder till skäligt pris i de områden där det råder brist på bostäder och att regeringen skyndsamt lämnar propositionerna om detta till riksdagen för behandling.

23. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen ett heltäckande åtgärdspaket som baserar sig på trovärdig och vetenskaplig expertis för att stärka Finlands kolsänkor.

24. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart vidtar åtgärder för att förbättra den biologiska mångfalden och öka finansieringen av naturvården på ett sätt som åtminstone leder till att våra internationella åtaganden nås inom utsatt tid.

25. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder skyddskriterierna för gamla skogar utifrån oberoende expertkunskap på det sätt som utlovats i regeringsprogrammet.

26. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart förelägger riksdagen propositioner om att återta nedskärningarna i bostadsbidraget och den övriga sociala tryggheten.

27. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar nedskärningarna i social- och hälsovårdstjänsterna, anvisar välfärdsområdena tillräckliga resurser för att garantera högkvalitativa offentliga social- och hälsovårdstjänster och gör de ändringar i finansieringsmodellen för välfärdsområdena som detta förutsätter.

28. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart vidtar åtgärder för att underlätta bristen på kompetent arbetskraft inom social- och hälsovården och utan dröjsmål lämnar behövliga propositioner till riksdagen för behandling.

29. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart vidtar åtgärder för att minska användningen av inhyrd arbetskraft inom social- och hälsovårdstjänsterna och så snart som möjligt förelägger riksdagen behövliga förslag till bestämmelser exempelvis om ett pristak.

30. Riksdagen förutsätter att regeringen ställer en sådan nivå på finansieringen av småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen att den garanterar utbildningsanordnarna tillräckliga resurser och garanterar varje barn rätt att lära sig och få det stöd de behöver.

31. Riksdagen förutsätter att regeringen i enlighet med den gällande lagstiftningen säkerställer att utbildningen på andra stadiet är avgiftsfri också i fortsättningen och återtar de nedskärningar som den beslutat om i yrkesutbildningen.

32. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition för att säkerställa universitetens och yrkeshögskolornas basfinansiering så att målet att höja utbildningsnivån kan nås.

33. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer att alterneringsledigheten och vuxenutbildningsstödet fortsätter.

34. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar tillräckliga åtgärder för att främja invandring som leder till arbete i syfte att förbättra försörjningskvoten i ett läge där nativiteten är låg och befolkningens medelålder stiger snabbt, samt att regeringen säkerställer tillräckliga resurser för integrationstjänster.

35. Riksdagen förutsätter att regeringen förelägger riksdagen en proposition om att öka Finlands medel för utvecklingssamarbete och den internationella klimatfinansieringen.

36. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer civilsamhällets verksamhetsförutsättningar och stärker den offentliga finansieringen av organisationernas verksamhet inom olika sektorer.

37. Riksdagen förutsätter att regeringen i sin politik och verksamhet konsekvent har förbundit sig till det multilaterala regelbaserade systemet och den internationella rätten och också visar detta genom att öka Finlands finansiering till multilaterala organisationer.

38. Riksdagen förutsätter att regeringen övergripande förbättrar nivån på finansieringen av kultur genom olika finansieringsinstrument.

39. Riksdagen förutsätter att regeringen förbättrar nivån på finansieringen av idrott med betoning på offentligt byggande av idrottsanläggningar samt på föreningsstöd.

40. Riksdagen förutsätter att regeringen upphör med att stödja oetisk och olönsam pälsdjursuppfödning, förbjuder pälsdjursuppfödningen och lämnar en proposition till riksdagen om ett avträdelsestöd till pälsdjursfarmare.

Helsingfors 6.6.2024

Hanna Sarkkinen vänst
Minja Koskela vänst